

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

1. DR. IVAN JANCIC: Mladinsko sodstvo	1
2. BORIS FURLAN: Naravna pravna načela (§ 7 avstr. drž. zak.)	18
3. DR. J. ŽIROVNIK: III. kongres češkoslovaških pravnikov v Bratislavi od 12. do 14. oktobra 1930	38
4. KNJIŽEVNA POROČILA	42
5. RAZNE VESTI	58

PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v kazenskih stvareh.

V LJUBLJANI 1931

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

Za uredništvo in izdajatelja odgovarja: Dr. Rudolf Sajovic

Za Narodno tiskarno: Franc Jezeršek

SLOVENSKI PRAVNIK

Leto XLV.

Ljubljana, 1931.

Št. 1.—2.

Mladinsko sodstvo.*

Dr. Ivan Jančič.

Naša zakonodaja si je tudi v mladinskem sodstvu usvojila bogate izkušnje drugih držav, zlasti Amerike in Anglije, pa tudi Francije in Nemčije ter jih uzakonila v kazenskem zakoniku za kraljevino Jugoslavijo z dne 27. januarja 1929. Za sedaj ne bom razpravljaj, ali bi ne bilo umestneje vzakoniti v posebnem zakonu vso materijo, ki se tiče mladinskega sodstva v materialnem in formalnem oziru.

Temeljne misli vseh drugih in naših mladinskih zakonov so: mladine ne kaznovati, marveč jo vzgojiti in, če je že pokvarjena, jo poboljšati v zadevnih državnih in zasebnih zavodih in s pomočjo poštenih družin. Zato streme moderni zakoni o mladinskem sodstvu za tem, da po možnosti odpravijo kazni. V tem pogledu gre naša zakonodaja dlje kot zakonodaja drugih držav.

Cilji moderne mladinske zakonodaje so torej povsem realistični, namreč da je mladino vzgojiti za dobre člane človeške družbe in tako preprečiti ali vsaj, kolikor se da, omejiti zločinstvenost. Ne smemo misliti, da so le idealni nagibi vodili države, da so ustanovile razne zavode, v katerih vzgajajo mladino, jo poučujejo v raznih obrtih in že pokvarjeno poboljšujejo. Praktični Američani, ki so nam prednjačili v mladinskem sodstvu, so izračunali, da jih stane vzdrževanje zavodov za vzgajanje in poboljševanje mladine mnogo manj kot vzdrževanje kaznilnic. V kratkem so zaslovele ameriške mladinske institucije, njihovi uspehi in odlične sposobnosti njihovih mladinskih sodnikov po vsem svetu. Počasi so jih pričele posnemati druge države in drugi kontinenti.

Ta načela se razodevajo na zunaj v tem, da se v mladinskem sodstvu beseda »kazen« in vsaka sestavljena te besede perhorescira. Zakonodaja ne imenuje v postopanju zoper mlajše maloletnike besede »kazen«; odredbe in naredbes oblastev pa izrečno prepovedujejo rabiti to besedo.

* Predavanje v društvu »Pravniku« v Ljubljani dne 12. marca 1930.

Dosledno tem načelom nimajo morda uvedeno postopanje in storjeni ukrepi zoper mlajše maloletnike za te nobenih posledic, kajti zakon določa v § 29, da z «odredbami», ukrenjenimi zoper mlajše maloletnike, niso združene nikakršne druge pravne posledice. Mlajši maloletnik, zoper katerega so bile ukrenjene te odredbe, se smatra za neoporečenega. Namen te določbe je, omogočiti in olajšati mlajšemu maloletniku življenje, da mu ukrenjene odredbe ne škodujejo in da ga ne ovirajo, ko izvršuje svoj poklic.

Po teh uvodnih pripombah k določbam našega kazenskega zakona o mladinskem sodstvu, hočem v nadaljnjem podati nekaj misli, kako je uporabljati določbe kazenskega zakona in kazenskega postopka o mladinskem sodstvu. Besedila zakonitih določb o mladinskem sodstvu ne bom navajal na tem mestu, ker smatram, da pozna vsak pravnik zakon.

Gradivo sem zbral v strokovni inozemski literaturi, zlasti švicarski, ameriški in nemški ter deloma na podlagi prakse zagrebškega sodišča za mlajše maloletnike.

Znano je, da so določbe kazenskega zakona in kazenskega postopka, ki se nanašajo na postopanje z mlajšimi maloletniki, dobesedno prevzete po zakonu »o kažnjavanju i zaščitivanju mladeži«, ki velja v Hrvatski in Slavoniji od 23. junija 1922. Ta zakon pa je sestavljen po istoimenski naredbi bana Hrvatske, Slavonije in Dalmacije od 14. decembra 1918.

Čeprav imajo Hrvatje mladinsko sodstvo v moderni obliki že nad 11 let, ni druge literature o tem predmetu, ko štirje članki dr. Vladimira Jovana v zagrebškem »Jutarnjem listu« iz leta 1929.

Ugotoviti pa sem mogel, da vsebuje naš kazenski zakon in kazenski postopnik o mladinskem sodstvu v bistvu take določbe, kakor jih imajo zakoni naših sosedov in zakoni zapadnih držav o mladinskem sodstvu, tako da se moremo upravičeno opirati na tolmačenje inozemskih zakonov in na izkustva inozemske prakse.

Otroci (deca).

Glede otrok (dece), ki izvrše kaznivo dejanje, ni veliko reči. Povsem se ne bo dala izvesti prepoved 1. odstavka § 26 k. z., da otroka, ki stori dejanje, za katero predpisuje kazenski zakon kazni, ni »preganjati«, ako razumemo pod besedo »preganjati« vsak ukrep, ki ga podvzame obtožitelj ali sodišče. Zlasti se bo to zgodilo, če v prijavah ne bo natančno navedena starost prijavljenega, ali je navedena napačno, n. pr. da je navedena preko 14 let, dasi storilec

še ni star preko 14 let. V obeh teh primerih bo moral obtožitelj odnosno sodišče predlagati poizvedbe.

Važno je, da postopa zoper otroke varstveno sodišče, ne sodnik za mlajše maloletnike ali redno sodišče. Varstveni sodnik ukrene, da se izroči otrok, ki stori dejanje, za katero predpisuje kazenski zakon kazen, roditeljem ali šolskemu oblastvu, da ga kaznujejo, da skrbе zanj in da ga nadzirajo, ali pa odredi, da se izroči tak otrok v zavod za vzgajanje ali primerni rodbini, vse to v primeru, če ugotovi, da je otrok zanemarjen ali moralno pokvarjen.

Mlajši maloletniki.

V § 27 k. z. imamo določbe za mlajše maloletnike, ki niso mogli pojmovati narave in pomena svojega dejanja ali ravnati po tem pojmovanju. S takimi mlajšimi maloletniki je postopati kakor z otroki, z edino izjemo, da je možno pridržati take mlajše maloletnike v zavodu za vzgajanje do dovršenega 21. leta. V obeh primerih določa zakonodajec kaznovanje (otroka ali še ne zrelega maloletnika) po roditeljih ali varuhih ali šolskem oblastvu.

„Kaznovanje“ otroka ali mlajšega maloletnika.

V zakonu ni rečeno, kako naj se izvrši tako »kaznovanje«. Tudi ne predpisuje zakon nobene kontrole o tem, dali bodo roditelji, varuhi itd. v resnici kaznovali otroke. Po mojem mnenju bo naloga zaupnika skrbeti, da bodo po varstvenem sodišču ali po sodišču za mlajše maloletnike odrejene kazni tudi izvršene.

Baviti se moramo z vprašanjem, ali je dopustno izvršiti »kaznovanje« tudi s šibo. Naš zakon nima o tem, kakor že rečeno, nobenih določb. Motivov k zakonu ni dobiti. Na Angleškem je bilo do leta 1929. dovoljeno, kaznovati otroke s šibo in sicer tako, da je dobil otrok do 12. leta 6 udarcev, otrok nad 12 let pa 12 udarcev z brezovko. Leta 1929. so Angleži odpravili šibanje.

Dr. Kadečka tolmači v svojem komentarju § 12 a zakona o mladinskem sodstvu tako, da je poleg kaznovanja, ki utegne biti opomin, pouk, dajanje dobrega vzgleda ali zaprtje, dopuščeno kaznovanje tudi s šibo.

Bivši zagrebški državni pravdnik za mlajše maloletnike je naziranja, da šibanje ni dopustno.

Ako bi se n. pr. pridružili mnenju, da je dopustno kaznovanje s šibo, moramo vendar razmotrivati, ali bi ne prišla ta kazen prepozno in ali niso te kazni že izvršili roditelji ali varuhi ali osebe, ki skrbе za mlajšega maloletnika. V tem primeru ne bo nihče odredil kaznovanja s šibo, ker bi bilo dvakratno kaznovanje krivično, pa tudi sicer bi bilo pomisleka vredno, ali ni strahovanje s šibo, ki ga odredi sodišče,

že prepozno. Otrok ali mlajši maloletnik povprečno hitro pozabi na storjeno dejanje, končno pa pozabijo dejanje tudi prizadeti, tako da si ne žele novega razburjenja in neprilik. Po vsem tem pridemo do zaključka, da naj oblastva ne odrejajo kaznovanja s šibo.

Ukor.

Mlajšim maloletnikom, ki so toliko zreli, da so mogli pojmovati naravo in pomen svojega dejanja ter po tem pojmovanju ravnati, je po § 28 k. z. izreči u k o r, če je kaznivo dejanje bolj neznatne narave in če je nastalo iz očitvidne nepremišljenosti ali lahkomiselnosti.

V vsakem primeru, naj gre za prestopke ali zločinstvo, je po §§ 439, 441 in 442 k. p. ukreniti potrebne poizvedbe. Vsak uvideven sodnik bo že tekom poizvedb poučil mlajšega maloletnika, da njegovo dejanje ni dopustno po zakonih, verskih nauk in družabnem redu in ga bo posvaril, z drugimi besedami, izrekel mu bo ukor že tekom poizvedb. Ta ukor bo nedvomno učinkovitejši kot ukor, ki ga bo dal sodnik na naroku po § 443 ali na ustni razpravi po § 446 k. p. v svečani obliki, ker uči izkušnja, da celo odrasli ljudje često ne razumejo vsebine sodbe, tem manj bo razumel pomen in bistvo ukora mlajši maloletnik, ki je recimo — komaj prekoračil 14. leto.

Vzgojna odredba ukora se mi zato ne zdi posrečena. Zdi pa se mi umestno, ko že imamo to odredbo, da bi se sodnik za mlajše maloletnike in državni tožilec v takih primerih sporazumela tako, da bi dal sodnik mlajšemu maloletniku razmeram prikladen ukor že med poizvedbami in bi to dejstvo ugotovil v spisih, nakar bi državni tožilec za mlajše maloletnike izjavil, da ne vidi osnove za nadaljevanje postopanja iz razloga, ker je dejanje neznatne narave. Državni tožilec za mlajše maloletnike bi torej uporabil per analogiam 3. odstavek § 442 k. p., po katerem se sme tako izjaviti, če je kaznivo dejanje tako neznatno, da ni pregon zaradi tega dejanja ne v korist javnosti, ne v korist prihodnjemu vedenju in moralnemu razvoju mlajšega maloletnika. Postopanje državnega tožilca formalno sicer ne bi bilo povsem v skladu z navedeno zakonito določbo, toda ker ni nikjer določeno, kako je tolmačiti besedo »neznatnost dejanja« in ker bi se na predlagani način tolmačila zakonita določba v prid storilcev in ker gre končno za dobrobit mlajšega maloletnika, ni tehtnih razlogov proti predlaganemu načinu postopanja. K vsem tem razlogom je še poudariti vzgojni moment, da je namreč tem boljše za mlajšega maloletnik, čim manjkrat pride na sodišče.

Odpust na preskušnjo.

V 3. odstavku § 28 k. z. normirani odpust na preskušnjo za dobo enega leta, če je nastalo kaznivo dejanje iz očitne nepremišljenosti ali lahkomišelnosti, a je težje narave, je nedvomno najboljše vzgojno sredstvo. Ta odredba je ameriškega izvora in se imenuje »ameriški ali probacijski sistem pogojne obsodbe« (dr. Šilovič: Pravni pregled).

Pomen te odredbe se razvidi iz § 449 k. p. Mlajši maloletnik se mora namreč vesti za časa preskušnje tako, kakor se vede dobro vzgojen in dober maloletnik. Tak maloletnik, ki je na preskušnji, ne sme storiti nekega nobenega kaznivega dejanja težje narave, se marveč tudi ne sme vdati pijančevanju, nemoralnemu ali vlačugarskemu življenju. Zaupnik mora obvestiti sodnika za mlajše maloletnike tudi, če ugotovi, da kaže mlajši maloletnik znake malovernosti, ali če prekrši odrejeni nadzor ali odrejeno skrb, ali če stori povsem neznatno kaznivo dejanje. Na osnovi teh činjenic utegne ukreniti sodnik kakšno od odredb, naštetih v točki 1 do 5 § 449 k. p.

Oddaja inozemca v zavode.

O odredbah za oddajo mlajših maloletnikov v zavod za vzgajanje ali poboljševanje ni navesti kaj posebnega, pač pa je v tej zvezi še razpravljati primer, kako je postopati z mlajšimi maloletniki, inozemci. Spričo jasne določbe § 3 k. z., da je za vsakogar, ki stori v kraljevini Jugoslaviji kaznivo dejanje, uporabiti ta zakon, ne moremo dvomiti, da moramo enako, kakor zoper našega državljana, postopati tudi zoper inozemca, čeprav se nekam malo čudno zdi, da naj bi mi vzgajali ali poboljševali inozemca in imeli z njim stroške, ko bomo uporabili zoper njega očuvalno odredbo po § 57 k. z. in ga bomo izgnali iz naše države.

Vsak dvom o tem vprašanju razprši drugi odstavek § 67 uredbe o izvrševanju očuvalnih odredb z dne 13. januarja 1930 (Službene novine od 23. januarja 1930, št. 17/VI, Ur. l. od 6. februarja 1930 št. 123), ki predpisuje, da mora sodišče v primerih, če prestaja obsojeni inozemec kazen na prostosti, ali je bil po odločbi oblasti oddan v kakšen zavod, obvestiti pristojno upravno oblastvo, kje je inozemec, kdaj kazen začne in kdaj konča, odnosno kdaj obsojenec izpuščen iz z a v o d a.

§ 438 odst. 4 k. p.

Pomisleke bi utegnil povzročiti tudi primer, kaj je storiti, ako zaznamo za kaznivo delo mlajšega maloletnika šele, ko je že polnoleten, a dejanje še ni zastarano, ker je po zadnjem odstavku § 438 k. p. uporabljati tudi v tem primeru

sredstva, določena za mlajše maloletnike, izvzemši vzgajanje. V mislih imam težja kazniva dejanja, druga bodo itak po večini zastarana. V takih primerih more odrediti sodnik oddajo tudi že polnoletnega storilca v zavod za poboljševanje ali izreči odpust na preskušnjo ali mu dati ukor.

§ 28 zadnji odst. k. z. § 452 in odst. 3 k. p.

Končno je treba še opozoriti, da si zadnji odstavek § 28 k. z. in 3. odstavek § 452 k. p. nasprotujeta. Po § 28 k. z. je treba mlajšega maloletnika kaznovati ob tu navedenih pogojih samo za zločinstva, zaradi drugega kaznivega dejanja (prestopkov), storjenega med vzgajanjem ali poboljševanjem, ga je kaznovati disciplinsko. Določba § 452/3 pa se glasi: »če stori mlajši maloletnik, ki je dovršil 15 let, v zavodu ali zunaj zavoda zločinstvo, je postopati po § 451, 5. odst. k. p. Po tem predpisu je postopati, če stori tudi lažje kaznivo dejanje«. Peti odstavek § 451 k. p. ima sicer tudi še določbo, da je postopati zoper mlajšega maloletnika, dokler je v zavodu, zaradi drugih kaznivih dejanj, disciplinsko. Toda naglas leži na besedi »t e m«, to je po predpisu, da je kaznovati mlajšega maloletnika kakor starejšega maloletnika. Kljub temu se bomo držali določbe § 28 k. z. glede na § 1 kaz. zak., da namreč ne sme biti nihče kaznovan zaradi dejanja, za katero ni predpisal z a k o n, preden je bilo storjeno, da bo in kako bo kaznovan oni, ki ga stori. Ker torej § 28 k. z. ne določa kazni v smislu kazenskega zakona za mlajše maloletnike, ako store prestopke v zavodu za vzgajanje ali poboljševanje ali izven zavoda, ni mogoče kaznovati mlajšega maloletnika za prestopke po kazenskem zakonu.

Sodišča za mlajše maloletnike.

Temelj mladinskega sodstva so samostojna mladinska sodišča. Zahteva po samostojnih mladinskih sodiščih je prav tako važna, kakor zahteva po zakonitih določbah za maloletnike. Samo pol dela bi opravili, ako ne bi ustvarili mladinskih sodišč.

Ta trditev ni zgolj teoretična. Že praksa več ko desetih let v drugih državah, zlasti v Združenih državah Severne Amerike, uči, da so vprav samostojna mladinska sodišča dosegla velike uspehe v vzgoji maloletnikov, uspehe, s katerimi se lahko ponaša ta država pred vsem svetom.

Naš novi kazenski zakon in kazenski postopnik sta izvzela mlajše maloletnike iz materialnih in formalnih določb kazenskih zakonov, izločila sta jih popolnoma od starejših oseb in jih postavila izven kriminalnega postopanja, razen edine izjeme, to je kaznivih dejanj, ki spadajo po zakonu o dr-

žavnem sodišču za zaščito države (z dne 31. decembra 1929 Sl. nov. z dne 31. decembra 1929 št. 307/CXXXI, Ur. l. banške uprave dravske banovine z dne 11. januarja 1930, št. 68) v pristojnost sodišča za zaščito države.*

Iz tega razloga zakon ne določa za mlajše maloletnike kazni, razen v primeru, če stori mlajši maloletnik po dovršenem 15. letu v zavodu za vzgajanje ali v zavodu za popboljševanje ali izven zavoda, toda dokler traja vzgajanje ali popboljševanje, zločinstvo in če spozna sodišče takega maloletnika za toliko zrelega, da je mogel pojmovati naravo in pomen svojega dejanja in ravnati po tem pojmovanju. Zakon določa za mlajše maloletnike samo vzgojne in popboljševalne ukrepe, ker je namen zakona vzgojiti in popboljšati maloletnike, ne jih kaznovati.

Sodnik poedinec.

Dosledno tem načelom določajo naši zakoni, da sodi mlajše maloletnike sodnik poedinec, ne glede na to, kakšno je kaznivo dejanje, ki ga je storil maloletnik. Ker se vrše ustne razprave in naroki nejavno, to je brez pristopa občinstva, izgube te razprave in naroki zoper mlajše maloletnike značaj kazenskih razprav. Sodnik in maloletnik si ne stojita nasproti kakor kazenski sodnik in obtoženec; veže jih vez zaupanja. Povprečno lahko trdimo, da bo maloletnik zaupal sodniku poedincu v nejavni razpravi mnogo bolj svojo notranjost in svoje nazore o življenju ko senatu 3 ali 5 sodnikov, ker ve, da ne bo nikdo zvedel za njegovo priznanje, ker ni občinstva na razpravi.

Izključitev javnosti.

Izključitev javnosti v postopanju zoper mlajše maloletnike pa ima tudi negativen vzgojni pomen. Mlajši maloletnik ni junak razprave in vseobčnega zanimanja občinstva; o njem se ne sme pisati in nikoli ne sme biti imenovano njegovo ime v časnikih v zvezi s postopanjem zoper njega pred sodiščem. Zanimivi so motivi, iz katerih so utesnili v Avstriji pristojnost porote v postopanju zoper mlajše maloletnike (§ 21 avstr. zak. o mladinskem sodstvu). Motivi navajajo, da je postopanje pred poroto po svoji teatraličnosti in privlačnosti na občinstvo prav posebno prikrojeno tako, da vzbuja v mlajšem maloletniku vtis, da je junak zelo za-

* V konkretnem primeru sem opozoril državnega tožilca pri državnem sodišču za zaščito države na pomisleke, ki govore zoper pristojnost državnega sodišča za zaščito države glede mlajših maloletnikov. Državni tožilec pri sodišču za zaščito države je odločil definitivno, torej dal s tem vedeti, da zahteva zase pristojnost tudi glede mlajših maloletnikov, ki so zagrešili v citiranem zakonu navedeno kaznivo dejanje.

nimivih dogodkov. Prav taki vtisi in dojmi pa zamorijo do-
cela kes in uvidevnost, da je storjeno dejanje nedopustno.
Tako postopanje torej nasprotuje vzgojnim namenom in zato
ni sposobno za mlajše maloletnike.

Sodnik poedinec je zato neprecenljiva prednost v po-
stopanju zoper mlajše maloletnike napram zbornim sodi-
ščem, kajti samo v primerih, ako odkrije mlajši maloletnik
svojo dušo sodniku, more sodnik spoznati pojmovanje malo-
letnika in samo v takem primeru more ukreniti prave od-
redbe za maloletnikovo bodočnost.

Sodnik za mlajše maloletnike.

Toda vsak bistroumen sodnik še ni dober sodnik za
mlajše maloletnike. Sodnik za mlajše maloletnike mora biti
predvsem dober psiholog; ukvarjati se je moral praktično
z vzgojo otrok; biti mora zato pedagog in mora biti zlasti
potrpežljiv. Le če bo imel bogate življenske izkušnje, če
bo mil in strog na pravem mestu, da ne bodo maloletniki
izrabljali njegove dobrohotnosti, neizkušenosti in nepozna-
nja mladine, bo mogel ugodno vplivati na mladino. Pojmo-
vanje mladine in njeni interesi so popolnoma drugačni ko
interesi in naziranja odraslih. Odrasli utegnejo zato imeti
samo razumevanje za težnje mladine, nikdar pa ne morejo
doseči soglašanja z nazori in s hotenjem mladine. Sodnik
naj ne bo zato ne premlad, ne prestar.

Naš kazenski postopnik določa v § 436, da naj se vzame
sodnik za mlajše maloletnike »izmed bolj izkušenih sodni-
kov«. Avstrijski zakon o mladinskem sodstvu (§ 27) pa pred-
videva, da morejo biti sodniki za mlajše maloletnike samo
tisti, ki se odlikujejo po svojem pedagoškem razumevanju.
Taki sodniki naj bi poprej že opravljali tudi posle varstve-
nih in skrbstvenih sodnikov in kolikor moči se znanstveno
bavili s psihologijo, psihiatrijo ali pedagogiko. V tem smi-
slu se glasi tudi nemški zakon o mladinskem sodstvu.

O Američanih, Angležih in Francozih je znano, da iz-
birajo mladinske sodnike s posebno vestnostjo. Američan
Ben B. Lindsey, mladinski sodnik Združenih držav Severne
Amerike, je po svojih spisih in po svojem delovanju znan
po vsem kulturnem svetu. Čeprav naš zakon nima tako
podrobnih določb o izberi mladinskih sodnikov kakor drugi
zakoni, ni to nobena ovira, da ne bi apelacijsko sodišče
imenovalo svojih najsposobnejših sodnikov za mladinske
sodnike.

Pri tem ni gledati toliko na pravno kvalifikacijo, marveč
je upoštevati gori navedene lastnosti in pogoje, ki jih mora
imeti in izpolniti mladinski sodnik.

Dva primera iz prakse hočem navesti, ki naj pokažeta, kako lahko zabrede sodnik za mlajše maloletnike na napačna pota.

V spisu sem našel v zapisniku z mlajšim maloletnikom tole »priznanje«, ki ga podajam doslovno: »Priznavam, da sem toliko zrela, da sem mogla pojmovati naravo in pomen svojega dejanja ter po tem pojmovanju ravnati in se zavežala tudi posledic svojega dejanja.«

Naš postopek (§ 441) nalaga sodniku, da ugotovi in poizve, česar je treba za oceno individualnosti mlajšega maloletnika in stopnje duševne in moralne zrelosti. Zaslišati mora zato po potrebi roditelje ali zakonitega zastopnika, duhovnika, učitelja, gospodarja in zdravnika mlajšega maloletnika, nadalje skrbstvena in administrativna oblastva, družbe in zavode, ki so imeli posla s tem maloletnikom.

Zakon zahteva torej mnogo več ko kratko maloletnikovo priznanje, da je »zrel«. Saj nima presoditi maloletnik, če je zrel ali ne, to presodi marveč sodnik. Če pa ima sodnik, ko je izvršil vse v prejšnjem odstavku našete poizvedbe, še pomisleke, ali je mlajši maloletnik zrel, mora zaslišati o tem zdravnika-psihiatra in more pritegniti k zaslišanju že z vsega početka izkušenega pedagoga, da se »nedvomno ugotovi«, ali je mlajši maloletnik zrel pojmiti naravo in pomen svojega dejanja in ravnati po tem pojmovanju (§ 442/2 kaz. post.).

Drugi primer: Sodnik za mlajše mladoletnike je ugotovil, da se je že skoraj 17-letna maloletnica od »sramu razjokala«, ko jo je pričel izpraševati o izvršeni tatvini ogrlice in iz tega razloga sploh ni pribavil osebnih podatkov maloletnice. Imel sem pomisleke zoper te solze. Dal sem poizvedbe dopolniti in dognal, da je bila ta maloletnica 25. oktobra 1929 obsojena zaradi hudodelstva tatvine. Dva dni po sodbi, torej 27. oktobra 1929 je izvršila zopet tatvino in ko je prestala drugo kazen 30. novembra 1929, je 13 dni nato izvršila tatvino ogrlice in zaradi te tatvine prišla pred mladinskega sodnika. Šolsko vodstvo in občina sta poročali, da ima dekle dobro vzgojo, da je duševno dobro razvita, zelo nadarjena, »a ni nagnjena k dobremu«. Na podlagi teh ugotovitev ne bo nihče več verjel, da se je bistroumno dekle jokalo skesano od »sramu«. Bistroumna maloletnica je prehitro spoznala dobrohotnega mladega sodnika, izrabila je njegovo dobrohotnost in skušala s svojimi solzami doseči, da ji popolnoma spregleda njeno tretjo tatvino.

Sodnik naj bi torej, preden zasliši maloletnike, povprašal skrbstvena, šolska in administrativna oblastva o zrelosti, prejšnjem življenju in drugih razmerah maloletnikov, da ve vsaj približno, s kom ima opraviti. Jasno pa je, da si

sodnik ne sme napraviti predsodkov na osnovi pribavljenih podatkov.

Samostojna mladinska sodišča.

Vsem navedenim zahtevam pa morejo biti kos le sodniki, ki se bavijo izključno ali vsaj po večini z mladinskim sodstvom. Naša zahteva naj bo torej, da se ustanove samostojna sodišča za mlajše maloletnike, kjerkoli je to količkej mogoče. Sodnik za mlajše maloletnike na sedežu okrožnega sodišča naj bo pristojen za prestopke in zločinstva mlajših maloletnikov in ne samo za zločinstva. Tudi naj se sodnikom za mlajše maloletnike v smislu zadnjega odstavka § 446 k. p. poverijo posli skrbstvenega oblastva za osebe, zoper katere postopajo zbog kaznivega dejanja. Pomen te zahteve bom še posebej omenil v poglavju o povračilu stroškov postopanja.

Na Hrvaškem postopajo sodniki za mlajše maloletnike tako, čeprav v zakonu ni striktne določbe. V drugih državah pa je tako postopanje vprav predpisano. V Nemčiji n. pr. poznajo v tem pogledu dva sistema: takozvani frankfurtski sistem, ki je v tem, da ima kazenski sodnik tudi posle skrbstvenega oblastva, in kölnski sistem, ki določa obratno, da je namreč skrbstveni sodnik obenem sodnik za mlajše maloletnike v primerih kazenskega postopanja.

Pravkar navedena zahteva, da naj bo sodnik za mlajše maloletnike vsaj na okrožnem sodišču pristojen za zločinstva in prestopke, je utemeljena iz tehle praktičnih razlogov.

Zgodi se, da prijavljeno dejanje v resnici ni bilo zločinstvo, marveč samo prestopok, ali da se uvedeno postopanje zaradi zločinstva ustavi in da preostane samo prestopok ali niti ta ne, pač pa je ugotovljeno, da je mlajši maloletnik zanemarjen in moralno pokvarjen tako, da je treba ukreniti zoper njega vzgojne mere. V tem primeru ni dvoma, da je treba po zakonitih predpisih odstopiti spise sodniku za mlajše maloletnike na sreskem sodišču. Ta ne pozna mlajšega maloletnika, ker ga ni zasliševal, in morda ne bode pogodil prave odredbe. vrh tega pa izgubi sodnik na sreskem sodišču mnogo časa s študijem spisov.

Sodnik za mlajše maloletnike in njegovo postopanje.

Poudariti je treba takoj, da je delo sodnika za mlajše maloletnike upravno pedagoško in ne juridično. Sodnik naj bo svetovalec, učitelj in prijatelj mlajšega maloletnika, ki mu naj nadomesti in spopolni to, kar je zamudila domača vzgoja in česar šola ni mogla storiti, n. pr. zato ne, ker mlajši maloletnik ni prihajal redno v šolo. Zato bo moral sodnik istočasno, ko bo postopal zoper mlajšega malolet-

nika, vplivati tudi na starše, kako naj vzgajajo in nadzirajo otroka ali mlajšega maloletnika in kako naj zanj skrbijo. To nalogo bo sodnik v pretežni večini primerov utegnil prepustiti zaupniku, ako bo zaupnik res zanesljiva oseba, ki se je povrh še bavila z vzgojo otrok in z oskrbovanjem sirot, ki je torej pedagog, ki pa mora biti tudi še nekoliko kriminalist, ki ima čas in zlasti veselje se ukvarjati z mladino in z njenimi roditelji. Dobro bi zato bilo, da bi ministrstvo pravde, kakor ima v mislih kazenski postopek v § 450, nagradilo zaupnike za njihovo delo. Ta denar bi bil zelo dobro naložen, ker bi v mnogih primerih obvaroval državo stroškov, ki jih ima z izvršitvijo kazni in z vzgajanjem in poplavljanjem v zavodih za vzgajanje in poplavljanje.*

Izkušnja drugih držav je pokazala, da spada tudi vprašanje zaupnikov k temelju mladinskega sodstva, na katerih sloni in s katerimi pade mladinsko skrbstvo.

Ločitev mlajših maloletnikov od odraslih.

Načelo sodnika za mlajše maloletnike mora biti, da popolnoma loči mlajše maloletnike od odraslih oseb. To načelo je izraženo n. pr. v §§ 434 in 435 k. p. V § 435 je določeno, da tudi pri sreskih sodiščih, ki imajo izkušene sodnike in pa prostore, prikladne za ločeno postopanje zoper mlajše maloletnike... lahko ustanovi minister pravde z uredbo poseben oddelek »kot sodišče za mlajše maloletnike«.

Po § 438 odst. 2 k. p. je treba paziti, da ne prihajajo mlajši maloletniki v dotiko z odraslimi obdolženci, zlasti takrat, kadar se pokaže že med poizvedbami, da je nujno treba omejiti prostost mlajših maloletnikov, a ni možnosti, da bi se spravili mlajši maloletniki med postopanjem v zasebni ali državni zavod ali k primerni rodbini. Najbolje bi seveda bilo, da bi se vršilo postopanje zoper mlajše maloletnike v popolnoma ločenem poslopju, da mlajši maloletniki sploh ne bi prišli na hodnikih ali v čakalnicah v dotiko z odraslimi. V Kölnu v Nemčiji obdrži n. pr. društvo »Innere Mission« do razprave tiste izmed mlajših maloletnikov, ki so storili kaznivo dejanje, za katero predpisuje kazenski zakon kazen, in ki so bili izročeni temu zavodu.

Namenu, ločiti mlajše maloletnike od odraslih, služi tudi določba § 17 k. p., da je za postopanje pristojno sodišče tistega območja, kjer obdolženec stalno živi ali začasno biva, ali kjer je bil prijet, ali ono sodišče, pred katero se prijeti

* Prav to zahtevo zagovarja naš odlični znanstvenik g. univerzitetni profesor Maklecev v svojem spisu »Država in družba v borbi zoper zločinstvenost mladine« v 10. številki revije »Naša doba«.

obdolženec privede. Ta določba omogoča sodnikom za mlajše maloletnike, da ne bodo premeščevali maloletnikov iz enega kraja v drugega, kakor zločince.

Preiskovalni zapor.

V postopanju zoper mlajše maloletnike je treba tudi rešiti vprašanje, če je načelno dopustno, ukreniti zoper mlajšega maloletnika preiskovalni zapor.

Kazenski postopek ne razpravlja o tem izrečno. Proti ukrenitvi preiskovalnega zavora je ta tehten pomislek, da načelno ni dopustno izreči zoper mlajšega maloletnika, tudi za najtežje kaznivo dejanje ne, kazni zavora ali robije, še manj bo torej dopusten preiskovalni zapor, ko še niti ni ugotovljena krivda.

V drugem odstavku § 438 k. p. imamo določbo, da je zlasti takrat treba paziti, da ne pridejo mlajši maloletniki v dotiko z odraslimi obdolženci, kadar se pokaže že med poizvedbami, da je nujno treba omejiti prostost mlajših maloletnikov, a ni možnosti, da bi se spravili mlajši maloletniki med postopanjem v zasebni ali državni zavod ali k primerni rodbini in se to tudi ne more nadomestiti z drugim ukrepom, niti s pomočjo društva za zaščito maloletnikov. Še določneje govori zakonodajec v 4. odstavku § 441 k. p., namreč, da sme ukreniti sodnik tudi med postopanjem prikladne začasne odredbe za skrb, za zaščito in za oddajo mlajšega maloletnika, kakor tudi za ločeno čuvanje v primerni rodbini, če misli, da bi bilo nevarno, pustiti ga v dotedanji okolici. Končno imamo še občno določbo § 437 k. p., da je treba uporabiti tudi druge predpise tega zakona, kolikor ni odrejeno v oddelku glede postopanja sodišč zoper mlajše maloletnike kaj drugega.

V zakonodaji drugih držav je po večini rešeno to vprašanje tako, da naj se koncem koncev ukrene preiskovalni zapor tudi zoper mlajšega maloletnika. V § 36 avstr. zak. o mladinskem sodstvu je rečeno, da je dopustno ukreniti zavarovalni in preiskovalni zapor zoper mlajše maloletnike, če ni mogoče doseči isti uspeh z drugimi ukrepi, n. pr. z oddajo mlajših maloletnikov v zavod ali k primerni rodbini.

Na podlagi navedenih določb §§ 438/3, 441/4 in 437. k. p. moramo zaključiti, da preiskovalni zapor ni dopusten, pač pa sme sodnik za mlajše maloletnike ukreniti med postopanjem prikladne začasne odredbe, kakor ločeno čuvanje v državnem ali zasebnem zavodu ali v primerni rodbini. Dokler pa teh zavodov nimamo, ne bo mogoče kakor odrediti ločeno čuvanje mlajšega maloletnika v posebnem oddelku jetnišnice. Dvome pa, ki se morda pojavijo spričo

nejasnosti zakonskih določb zoper ločeno čuvanje mlajših maloletnikov v prostorih jetnišnice, razprši praksa, kakor nam jo nudi življenje. Skoraj 17 let stari mlajši maloletnik, avstrijski državljani, je po zrelem preudarku usmrtil svojega sorodnika in ga oropal. Že pred dejanjem si je pripravil vse za pobeg. Naključno je bil zasačen in izročen sodišču. Če bi ga bili izpustili zato, ker bi menili, da ga ni dopustno pridržati v posebnem oddelku jetnišnice, bi storilec gotovo pobegnil. Zato je bilo treba odrediti zoper njega ločeno čuvanje v prostorih jetnišnice.

Nedvomno je, da ne bomo uporabljali jetnišnic za ukrenitev ločenega čuvanja mlajših maloletnikov, ko bomo imeli zavode, kamor bo moči spraviti mlajše maloletnike po storjenem dejanju in jih obdržati do razprave. Zaenkrat je po mojem mnenju umestno, da določijo predsedništva okrožnih sodišč v jetnišnici ločene prostore, kjer je možno držati mlajše maloletnike do razprave, tako da ne pridejo v dotiko z odraslimi jetniki in kazenci. Na tak način postopa n. pr. tudi sodišče za mlajše maloletnike v Zagrebu.

Niti misliti ni na to, da bi bilo moči spraviti mlajšega maloletnika do razprave k primerni rodbini, ker se bodo ljudje bali takih maloletnikov. Prav tako se bodo branili zavodi za vzgajanje ali dečji domovi takih maloletnikov, ker se je bati, da bi vplivali kvarno na njihove gojence.

Izločitev postopanja.

Izločitev postopanja zoper mlajše maloletnike je predpisana v § 438 k. p., če so sodelovali pri kaznivem dejanju mlajši maloletniki in druge osebe. Zakon pa pripušča, da razpravlja tudi redno sodišče zoper mlajše maloletnike, ako bi bila izločitev v kvar stvari, vendar se mora redno sodišče glede mlajših maloletnikov držati predpisov kaz. zakona, veljavnih za mlajše maloletnike, kolikor gre za mlajše maloletnike. Zakon ima torej namen, da loči mlajše maloletnike od odraslih oseb in zato naj sodišča skoraj brez izjeme izločajo postopanje zoper mlajše maloletnike in redna sodišča naj mlajših maloletnikov tudi ne zaslišujejo kot priče v istem postopanju zoper odrasle. Tako zaslišanje o istem dejanju, katerega so pomagali mlajši maloletniki storiti sami, vpliva prav tako kvarno na mlajše maloletnike, kakor če bi bili v dotičnem postopanju obdolženci, zlasti če gre za npr. stvarne delikte. Če pa bode neobhodno potrebno zaslišati mlajše maloletnike, naj jih zaslišujejo sodniki za mlajše maloletnike in ne redno sodišče na glavni razpravi.

Seveda ni treba izločiti postopanje, ako so dani pogoji zadnjega odstavka § 438 k. p., t. j. da je mlajši maloletnik

že dovršil 17. leto pred pokrenjenim ali končanim postopanjem, ker se v tem primeru začne ali nadaljuje postopanje pred rednim sodiščem, ki pa vendar le uporablja sredstva, določena za maloletnike, toda samo za dejanja, ki so jih že storili kot mlajši maloletniki.

Branilci.

Zelo previdni, stvarni in taktični bodo morali biti branilci v postopanju zoper mlajše maloletnike. Če bi opazil mlajši maloletnik, da navaja branilec njegovo dejanje neutemeljeno v lepši luči kakor zasluži, da neupravičeno skuša zvaliti krivdo na druge osebe ali da skuša dejanje iz kakršnihkoli neobstoječih razlogov opravičiti, bo taka razprava bodočemu razvoju mlajšega maloletnika bolj škodovala kakor koristila, zlasti, če se bo posrečilo, z bistroumnimi zagovori in izgovori doseči popolno oprostitev. V večjih mestih drugih držav imajo sodišča za mlajše maloletnike stalne branilce za mlajše maloletnike, ki iz veselja in ljubezni do stvari sodelujejo brezplačno v postopanju zoper mlajše maloletnike in pomagajo iskati vzgojnih sredstev, da se napravijo iz mlajših maloletnikov pošteni ljudje. So to navadno imoviti odvetniki ali upokojeni državni uradniki, ki žrtvujejo nekaj svojega dela človekoljubni stvari.

Naš kazenski postopnik predpisuje v 3. odstavku § 434, da mora imeti mlajši maloletnik v postopanju pred okrožnim sodiščem kot sodiščem za mlajše maloletnike branilca, torej v postopanju zaradi zločinstev (§ 10 t. 2 k. p.). V postopanju radi vseh prestopkov mlajših maloletnikov pred sreskimi sodišči (§ 9 t. 1 k. p.) sodelovanje branilca ni obvezno (prim. določbo § 384 odst. 2 k. p.).

V primerjavo navajam, da morajo imeti mlajši maloletniki po avstr. in nemškem zakonu o mladinskem sodstvu (§ 34) tudi v postopanju radi prestopkov branilca za glavno razpravo in za postopanje, ki se morda uvede radi pravnih lekov, dočim naš kazenski postopek tega predpisa nima.

Vpogled spisov.

Od najbolj kočljivih vprašanj je nedvomno vpogled v spise in njih pregled. Po našem zakonu je treba seveda dovoliti pregled spisov, ker v določbah o postopanju zoper mlajše maloletnike ni ustanovljena izjema. Vendar naj bi bilo v tem postopanju prepuščeno preudarku sodnika, ali dovoli vpogled v spise ali vsaj v vse dele spisa, ker vprav to postopanje temelji na poročilih zaupnikov, šolskih vodstev, župnih uradov in občinskih predstojnikov. Često bi se utegnilo zgoditi, da bodo navedene osebe izpostavljene šikanam sorodnikov mlajšega maloletnika ali celo mlajšega

maloletnika samega. Posledica tega bo, da navedene osebe in uradi ne bodo dajali točnih in izčrpnih poročil. Tako pa se bodo vprav taki mlajši maloletniki, ki so najbolj potrebni vzgojnih odredb, izmotali iz postopanja brez vseh posledic. Ponovno sem doživel, da občinski uradi ne poročajo resnice, ker si ne upajo. Občinski predstojnik je oddal tako-le pismo o glasu: »Kaj dobrega se ne ve, kaj slabega se ne sme.« Učitelji mariborskega okoliša pa so mi na svojem zborovanju dne 8. marca 1930 v Mariboru izjavili, da ne bodo poročali vselej resnice, ker se tega ne upajo storiti, boječ se maščevanja mlajšega maloletnika in njegovih ljudi, zlasti ker se je že več učiteljem pripetilo, da so imeli neprilike radi svojih poročil.

Obrazložen predlog.

Po 3. odstavku § 442 k. p. mora podati državni tožilec obrazložen predlog za nadaljnje postopanje ter označiti v njem vzgojno sredstvo, ki naj se uporabi. V kakšni obliki naj bo sestavljen obrazložen predlog? Po mojem mnenju naj vsebuje tak predlog osebne podatke mlajšega maloletnika (generalija), dejanje z vsemi zakonitimi znaki, z navedbo časa in kraja izvršitve in druge okoliščnosti, kolikor jih je treba, da se označi dejanje čim jasneje. Navesti pa je treba tudi vzgojno sredstvo, ki naj bi se uporabilo. Temu dispozitivnem delu naj se doda obrazložitev, ker zahteva zakon o b r a z l o ž e n predlog. V obrazložitvi bo treba navesti zlasti vse, česar je treba za oceno individualnosti mlajšega maloletnika, stopnjo duševne in moralne zrelosti mlajšega maloletnika in njegovih življenskih razmer kakor tudi vseh drugih okoliščnosti, v katerih in radi katerih je storil mlajši maloletnik kaznivo dejanje.

Obtožba.

Obtožbe po 2. odstavku § 442 k. p. ni sestaviti po mojem mnenju tako, kakor so običajno sestavljene v postopanju zoper mlajše maloletnike, je marveč reči v obtožnem stavku, da je storil mlajši maloletnik kaznivo dejanje, ki ima z n a k e zločina, n. pr. zoper življenje in telo po § 178/2 in 4 k. z. i. t. d.

Ne morem soglašati z naziranjem nekaterih sodišč, ki v sodbi sploh ne navedejo kaznivega dejanja in ne označijo naziva kaznivega dejanja. Ta praksa nasprotuje jasni določbi točke 1 § 446 k. p., ki določa, da izreče sodnik s sodbo, s katero proglasi mlajšega maloletnika za krivega s t o r j e n e g a k a z n i v e g a d e j a n j a. Če hočemo postopati po zakonu in to moramo, je treba, da potemtakem navedemo storjeno kaznivo dejanje na način, kakor sem obraz-

ložil zgoraj. Sicer pa res ne vem, zakaj bi bila vprav pri zločinstvih, torej pri najtežjih kaznivih dejanjih, potrebna taka rahločutnost napram storilcu, ki je n. pr. naklepno usmrtil svojega očeta z nožem. Takemu mlajšemu maloletniku moramo pač povedati jasno v obraz, kaj je storil in kako se je pregrešil, da uvidi strahoto svojega dejanja.

Doba vzgajanja

V rešitvi in sodbi, s katero odredi sodnik za mlajše maloletnike oddajo mlajšega maloletnika v zavod za vzgajanje ali poboljševanje, ni izreči dobe vzgajanja ali poboljševanja. To razodevata 5. in 6. odstavek § 28 k. z. Po teh določbah mora ostati mlajši maloletnik v zavodu za vzgajanje, dokler se ne poboljša, toda najmanj leto dni in najdlje do dovršenega 21. leta; v zavodu za poboljševanje ostane mlajši maloletnik prav tako, dokler se ne poboljša, toda najmanj 3 in najdlje 10 let.

Kako je presojati poboljšanje, predpisujejo določbe §§ 451, 452 in 453 k. p.

Obvestilo kaz. vpisnika.

Ceprav naš zakonik o sodnem kazenskem postopanju nima zadevnih določb, vendar ni dvoma, da je treba sporočiti vsako sodbo in rešitev, izrečeno zoper mlajšega maloletnika državnemu tožilstvu za kazenski vpisnik (§§ 437 odst. 1 in 427 k. p.) Ta obvestila se po mojem mnenju ne bi smela izvršiti z običajnim kazenskim listom, marveč, dokler ne dobimo posebnih predpisov, v obliki dopisa, ki vsebuje osebne podatke mlajšega maloletnika, kakor jih predpisuje § 152 k. p. z navedbo storjenih ukrepov.

Stroški postopanja zoper mlajše maloletnike.

Praktik mora takoj občutiti vrzel, ki je v zakonu glede vprašanja stroškov v postopanju zoper mlajše maloletnike. Zgolj z določbo § 437 k. p., da se uporabljajo tudi drugi predpisi tega zakona, kolikor se ne odreja v tem oddelku glede postopanja sodišč za mlajše maloletnike kaj drugega, ni moči shajati.

Ne sme se prezreti, da kazensko postopanje in postopanje zoper mlajše maloletnike nista istovetna pojma. Mi ne čutimo tega tako močno, ker imamo vse določbe materialnega in formalnega zakona, ki se nanašajo na mlajše maloletnike, uvrščene med določbami kazenskega zakona in kazenskega postopka. Čisto drugače se občuti to v zakonodaji onih držav, ki so uzakonile postopanje zoper mlajše maloletnike v posebnih zakonih. V takem primeru sili vpra-

šanje stroškov v ospredje in je tudi posebej in podrobno urejeno.

Dvomi, ki sem jih omenil, postanejo očiti, če si pred očimo določbo o stroških kazenskega postopka, kakor jih vsebuje § 309. »V vsaki sodbi, kakor tudi v rešitvi, s katero se ustavlja kazensko postopanje, izreče sodišče, katera izmed strank mora plačati stroške kazenskega postopanja.« Obsodba radi kaznivega dejanja in izvršitve kazni so temelj tudi nadaljnjim določbam kazenskega postopka o povrnitvi stroškov.

Imamo tudi v postopanju zoper mlajše maloletnike sodbo po § 446 t. 1 k. p., vendar sodnik ne izreče kazni, razen — lahko rečemo, — izjeme iz § 28 zadnji odstavek k. z. (§ 54 odst. 3 k. p.), temveč odredi oddajo mlajšega maloletnika v državni zavod za vzgajanje ali poplajševanje.

Toda te sodbe bodo le neznaten del odločb mladinskih sodišč. V pretežni večini bomo imeli rešitve z odredbami po točkah 2. in 3. § 443 k. p. z raznimi vzgojnimi ukrepi.

Zakon bi zato moral urediti vprašanje stroškov podrobno ali vsaj ustanoviti, da vse sodbe, čeprav sodnik ne izreče kazni in vse rešitve sodnika za mlajše maloletnike enačijo sodbam, ki vsebujejo kazni. Posebej bi moral vsebovati zakon določbe o plačilu stroškov, ki nastanejo z ukrepi po točki 3. § 443 k. p. ki jih izreče sodnik za mlajše maloletnike z rešitvijo, celo brez ugotovitve glede krivde. Toda, ker nimamo ne enega ne drugega, moramo po mojem mnenju uporabljati analogno določbe kazenskega postopka o stroških kazenskega postopanja. Mlajši maloletnik bo torej moral plačati stroške postopanja, ne pa na osnovi postopanja stroškov, ki nastanejo z odrejenimi ukrepi n. pr. v zavodih za vzgajanje in poplajševanje in z vzgojo pri primerni rodbini, nadalje s privodi v zavod i. t. d. Stroške vzgajanja v zasebnih zavodih in pri primerni rodbini bo sicer moral plačati mlajši maloletnik, ali če on nima imovine, osebe, ki so dolžne skrbeti zanj, to pa ne po določbah kazenskega postopka, temveč na osnovi določb obč. drž. zakonika (§ 141 in 143 glede zakonskih, § 166 glede nezakonskih otrok). Te plačilne obveze zato ne bo ustanovil sodnik za mlajše maloletnike, ki je izrekel ukrepe po točki 3. § 443 k. p., marveč skrbstveni sodnik.

Tu vidimo kolikega praktičnega pomena bi bilo, če bi bil sodnik za mlajše maloletnike obenem tudi varstveno in skrbstveno oblastvo, ali obratno, da bi bil varstveni in skrbstveni sodnik tudi sodnik za mlajše maloletnike, če gre za postopanje po kaz. zakonu in kaz. postopku zoper mlajše maloletnike.

Stroške vzgajanja mlajših maloletnikov v državnih zavodih bo nedvomno trpela država. V praksi se zaenkrat krijejo ti stroški iz kazenske zaloge.

Kar se tiče ustavitve postopanja zoper mlajše maloletnike po t. 1 § 443 (§ 442 odst. 3 k. p.) k. p., moremo brez vseh pomislekov uporabiti določbo §§ 309 in 311 k. p. (§ 437 k. p.). Stroške trpi državna blagajna, kolikor bi ne bile obvezane, povrniti jih osebe, navedene v 2. odstavku § 311 k. p.

Naravna pravna načela (§ 7 avstr. drž. zak.)

(Prispevek k problemu popolnosti pravnega reda.)

Boris Furlan.

§ 1. Tvorjenje pravnih norm. § 2. Tvorjenje pojmov pravoslovja. § 3. Razmerje med pravnimi normami in naravnimi zakoni. § 4. Ustvarjajoča sila interpretacije. § 5. Nujna nepopolnost pravnih norm. § 6. Izpopolnitev praznin v pravu po naravnih ali občnih pravnih načelih. Pomanjkljivosti nauka in judikature o teh načelih. § 7. Zeilerjevo pojmovanje naravnih pravnih načel. § 8. Istovetnost teh načel s principi pozitivnega prava in z normativnimi pravili Geny-Duguitjevega nauka. § 9. Relativna veljavnost teh načel prikazana na principih zasebne lastnine in odgovornosti za krivdo. § 10. Problem izvora naravnih pravnih načel. § 11. Ideja pravičnosti kot smisel teh načel. § 12. § 7 o. d. z. in § 1 švicarskega civilnega zakonika. Kritična metoda v iskanju objektivne pravilnosti.

§ 1.

Kot uredba medčloveških odnošajev ni pravo umetna tvorba, marveč raste iz dejanskih potreb življenja. Že davno pred pisanimi zakoni, da že celo pred vsako besedno formulacijo živi pravna norma v zavesti družabnikov kot dejansko pravilo ravnanja. Pisani zakoni so le majhen odmek resničnega pravnega življenja narodov, ki živijo v mnogih primerih mimo državnih zakonikov in neodvisno od njih. Če bi po naključju čez noč izginili vsi pisani zakoni, bi zaradi tega vendarle ne zastalo socialno življenje. Dejanska razmerja družabnikov bi bila prav tako pravna, to se pravi, da bi bila urejena po imanentni pravni normi sožitja, ki tvori podlago za vsako pisano formulacijo pravnih stavkov.

Ta norma se bistveno v ničemer ne razlikuje od pisanega pravnega stavka. Prav to velja za norme običajnega prava, v katerih se kopiči zgodovinsko izkustvo narodov. Tudi če bi v hipotezi izbrisali vse norme, ki smo jih prejeli od naših prednikov, bi zaradi tega naša dejavnost ne prenehala biti pravna. S pisanim ali običajnim pravom bi torej ne izginilo pravo sploh, temveč bi si morali sproti ustvarjati norme, po katerih bi usmerjali našo dejavnost in brez katerih si sožitja ne moremo misliti. Nedvomno bi nam pa manjkal zelo dragoceni pripomoček, ki ga nudijo pisane in običajne norme predvsem za pravno sigurnost in mobilnost prometa, torej za tehnično organizacijo socialnega življenja. To razmerje pisanega in običajnega prava do prvotne, imanentne norme sožitja moramo vedno imeti pred očmi, ako se hočemo varovati prenagljenih sklepov, ki izvirajo iz enostranskega razmotrivanja enega ali drugega pravnega reda, kakor da bi pisano ali običajno pravo moglo izčrpati vso pravno realnost. Samo celotno gledanje na pravo nam šele odkrije njegovo pravo bistvo in odpira pot spoznanju, da zakoni niso tvorba samovolje, marveč le tehnična izpopolnitev prvotne norme sožitja z vsemi njenimi izvirnimi vrlinami in napakami.

Od naše dejavnosti pričakujemo, da bo imela vsaj približno one posledice, ki ustrezajo našim namenom. V koliki meri se to pričakovanje uresniči in se dajo res predvidevati posledice naših dejanj, nam ni treba raziskovati, ker nas v tej zvezi zanima predvsem dejstvo, da temelji sploh vsa naša aktivnost na tem zaupanju v bodočnost. Sredstvo, katerega se naše pričakovanje pri tem poslužuje, so norme, ki imajo predvsem namen, da skušajo zagotoviti uresničenje bodočega stanja, ustreznega volji posameznika ali družbe. V zaupanju na norme se odločimo za eno ali drugo dejanje in usmerimo našo aktivnost s pričakovanjem, da bodo našim dejanjem sledili nameravani učinki. Ako bi zmanjkal ta značaj predvidevnosti, ki se naslanja na zaupanje v norme, bi tudi pravna ureditev ne imela nobenega smisla.

Pravo urejuje torej sedanjost samo glede učinkov naših dejanj v bližnji ali daljni bodočnosti in je prav za prav samo odgovor na vprašanje, kako naj se bodočnost naveže na praktično dejavnost sedanjosti. Ako bi posamezniki in družba ne stremeli za nekimi smotri, ki se dajo uresničiti samo v bodočnosti, bi tudi za pravo (ne pa za etični red) odpadel vsak razlog, da normira sedanjost.

Čeprav ni točnejših podatkov o tem, kako se je v primitivni družbi izoblikovala pravna norma, je gotovo, da so se morale določene oblike redno ponavljati, preden se je

na njih ustavila pozornost in so se iz teh oblik izkristalizirale abstraktne norme. Da so se te norme potem natančneje izdelale in izpopolnile, je moral biti pač podan interes na ponavljanju oblik, ki so se v teh normah izražale. Kakšen je bil ta interes, nas v tej zvezi ne zanima. Važno je za nas predvsem dejstvo, ki se očituje v abstraktnih normah prava že od vsega početka in ki je tako bistveno, da nam šele ono razkriva njih pravi značaj, namreč da more biti predmet abstraktne pravne ureditve samo to, kar se ponavlja ali kar se lahko ponovi v socialnem življenju. Ponavljanje istega stanja pa je mogoče samo v abstrakciji, ne v realnem življenju, ki je enkratno in ki se nikoli ne povrača. Samo če abstrahiramo iz enkratnega individualnega doživljaja posamezne znake, utegnemo v realnem življenju ugotoviti ponavljanje. V svesti si pa moramo biti, da se ne ponavlja enkratni zgodovinski dogodek, ampak abstraktna shema, ki smo jo z nekim smotrom izrezali iz realnosti.¹ Vsak konkretni družabni odnošaj je sestavljen iz neskončnega števila elementov, ki jih v celoti ne moremo nikoli pregledati z enim samim aktom našega razuma. Konkretno socialno razmerje dobi šele na ta način svojo pravo obliko in mesto v sistemu prava, da se za določeni smoter nevažne sestavine izločijo in se pridržijo samo oni znaki, ki so skupni bodisi sorodnim razmerjem bodisi pravni ureditvi sploh. Ti znaki imajo nalogo, da točno določijo in opredelijo tipični okvir, v katerega bomo uvrstili konkretne socialne odnošaje. Obvladanje neskončno različnih individualnih oblik življenja in razumevanje pravnih ustanov je mogoče samo po tem analitičnem procesu abstrahiranja od posebnosti in po prehodu od raznoličnosti življenja h kolikor mogoče enoličnim in sintetičnim normam, ki imajo kar največjo praktično uporabljivost. Ako ne bi socialnih

¹ Bergson, *L' évolution créatrice*, 1930, 49 — 50: »La durée réelle est celle qui mord sur les choses et qui y laisse l' empreinte de sa dent. Si tout est dans le temps, tout change intérieurement, et la même réalité concrète ne se répète jamais. La répétition n' est donc possible que dans l' abstrait: ce qui se répète, c' est tel ou tel aspect que nos sens et surtout notre intelligence ont détaché de la réalité, précisément parce que notre action, sur laquelle tout l' effort de notre intelligence est tendu, ne se peut mouvoir que parmi des répétitions. Ainsi, concentrée sur ce qui se répète, uniquement préoccupée de souder le même au même, l' intelligence se détourne de la vision du temps. Elle repugne au fluent et solidifie tout ce qu' elle touche.«

odnošaje urejevali in katalogizirali po določnih vidikih, ki nam služijo za razporedbo zunanjega sveta in za usmerjevanje naše dejavnosti, bi bilo vsako smotreno dejanje sploh izključeno in vsebina naše zavesti bi bila nepregleden kaos.

§ 2.

Kot teorija ali sistem prava nadaljuje pravoznanstvo oni proces urejevanja, ki ga je v pravnih normah započelo življenje samo. Pravna veda bi ne mogla uporabljati te metode abstrahiranja in uvrščanja pravnih pojmov v še splošnejše pojme, če bi ji ne pripravljale poti že norme, iz katerih črpa pravoslovje svojo snov. Da se orientiramo v nepregledni množini pravnih norm, ki urejujejo sožitje kakšne družbe v sedanjosti ali preteklosti, jih moramo urediti po enotnih vidikih. Raznovrstnost pravnih norm postane na ta način vedno bolj enostavna in prozorna, ker napredujemo od komplicirane posameznosti k abstraktni splošnosti, ki je tem bolj splošna, čim manj vsebuje konkretnih znakov posameznosti.² S to enotno metodo izdelovanja pravnih pojmov iz pravnih norm postane šele pravoslovje kot veda mogoče. Abstraktni pojmi pravoslovja združujejo na ta način pod enotnim vidikom določeno pravno snov; tako razumemo n. pr. pod pojmom ali bolje pod inštitucijo zastavnega prava sistem vseh norm o zastavnem pravu bodisi v posameznem pravnem redu, bodisi s primerjanjem v raznih ali vseh pravnih ureditvah. Tako pridemo v konkretnem redu ali v primerjalnem pravoslovju z razvrstitvijo do hierarhije pojmov, na čelu katerih stoji pojem prava in ki služijo vsi praktični orientaciji v skoro nepreglednem labirintu pravnih fenomenov. Obligacija je n. pr. tisto pravno razmerje, po katerem je ena oseba drugi obvezana k dajatvi ali opustitvi. To definicijo uporabljamo potem pri vseh vrstah obligacij, n. pr. pri daritvah, posojilih, menjalnih, kupnih pogodbah itd. Čeprav gre tu vedno za same abstrakcije, ker eksistirajo v realnosti samo določene, certo tempore et loco sklenjene kupne ali menjalne pogodbe, nikoli pa pojem obligacije kot take, kakor eksistirajo samo realni bolniki, ne pa bolezni kot taka, bi vendar brez teh abstraktnih pojmov sploh ne mogli shajati, ker združujemo z njimi vse skupne znake posameznih obligacij v enoten sistem, in vemo

² Stammler, *Theorie der Rechtswissenschaft*, 1911, 285: »Je weniger Besonderheiten ein Begriff selbst enthält, je kleiner also sein Inhalt ist, um so mehr Vorstellungen fasst er unter sich, desto grösser ist somit sein Umfang.«

že naprej, da se bodo pri vseh konkretnih obligacijah ti skupni znaki ponavljali.³

Kakor vsaka teorija, mora tudi pravoznanstvo stremeti po popolnosti in formalni zaključenosti svojih pojmov, kar pa je mogoče edinole z opisano abstrahirujočo metodo. Samo tako se dajo pravni pojmi in njim ustrezne norme ravnanja uvrščati v enoten sistem nadrejenosti in podrejenosti, kateri naj obsega vso pravno realnost in s tem služi za osnovo in sredstvo našemu praktičnemu udejstvovanju. Norme določenega pravnega reda in njim ustrezni pojmi pravoslovja se tako nanašajo na celo vrsto individualnih primerov, ki se ne dajo predvidevati v svoji specifični individualnosti, ampak samo v tem, kar imajo splošnega in skupnega in kar se redno ponavlja v socialnem življenju. Naj pravilo posega še tako daleč v ureditev posameznega specialnega odnosa, vendar mora kot pravilo vedno ostati v mejah splošnosti in ne more nikoli doseči specifičnega svojstva individualnosti.

§ 3.

Tvorjenje pravnih norm in pojmov se vrši torej popolnoma po metodi, katero uporablja že od nekdaj naravoslovna veda pri poenostavljanju naravnih fenomenov. Da, celo pred vsako vedo utegnemo ta proces poenostavljanja realnosti opaziti v tvorbah jezika, kakor izhaja iz občnega pomena besednega zaklada. Pojmi naravoslovja so le sredstva, s katerimi skušamo premagati neskončno raznovrstnost realnosti. To je mogoče samo na ta način, da realnost pretvarjamo s pomočjo splošnih in preprostih pojmov.⁴

³ Bergson, l. c. 47 — 48: »La spéculation est un luxe, tandis que l' action est une nécessité. Or, pour agir, nous commençons par nous proposer un but; nous faisons un plan, puis nous passons au détail du mécanisme qui le réalisera. Cette dernière opération n'est possible que si nous savons sur quoi nous pouvons compter. Il faut que nous ayons extrait, de la nature, des similitudes qui nous permettent d'anticiper sur l'avenir. Il faut donc que nous ayons fait application, consciemment ou inconsciemment, de la loi de causalité.«

⁴ Rickert, Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft, 1921, 30 in nasl.; Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung, 1921, 30: »Die extensive Mannigfaltigkeit der uns umgebenden Wirklichkeit lässt sich dadurch verringern, dass wir mit einem bedeutungsvollen Worte eine Vielheit von anschaulichen wirklichen Dingen zugleich auffassen. Die intensive Mannigfaltigkeit jedes einzelnen wirklichen Dinges wird dadurch überwunden, dass wir, ohne uns das Ding seinem ganzen anschaulichen Inhalt nach ausdrücklich vergegenwärtigt zu haben, was unmöglich wäre, es doch mit Sicherheit einer Wortbedeutung unter-

Pomen, ki ga imajo v tem oziru pravne norme, sliči zakonom naravoslovja. Kakor naravni izražajo tudi pravni zakoni zvezo med dvema sledečima si stanjema, ki je v prvem primeru nujna, v drugem pa izraz zahteve, da naj zveza, ki je določena v normi, nastopi tudi v realnem svetu. Vzlic svojevrstnosti najstva bi se mogla tudi za pravne norme označiti kot nedosegljiv ideal nujnost zveze med pravnimi premisami in pravnimi posledicami: zaupanje v točno funkcioniranje pravnega reda bi moralo biti tako silno in trdno, da bi se uresničenje pravne norme utegnilo pričakovati z isto gotovostjo kakor pričakujemo v naravi, da bo vzroku sledila posledica. Različnost med pravnimi in naravnimi zakoni se je v modernih pravnih teorijah tako zelo poudarjala, da je popolnoma stopila v ozadje njihova analogija in se je skoro prezrlo, da imajo v človeškem življenju podobno funkcijo: kakor nam naravni zakoni služijo pri obvladovanju materije, tako imajo pravni zakoni namen, zagotoviti v socialnem življenju stanje, ki naj se realizira v bodočnosti z našimi dejanji. Da to doseže, ima norma samo eno sredstvo na razpolago. Ako naj bodo praktični učinki naših dejanj vsaj kolikor toliko natančno in zanesljivo predvidni, moramo našo delavnost podvreči zakonom, ki se po svoji obliki in logični izdela vi približujejo naravnim zakonom.

Vendar je med uporabo pravnih norm in uporabo pojmov pravoznanstva temeljna razlika. Pri generaliziranju v področju naravoslovja individualnost kot posameznost sploh ne pride v poštev. Pojmi naravoslovja ne izražajo edinstvenosti hoc tempore et loco določenega pojava, ampak samo občnoveljavne in nujne relacije.⁵ Pravne norme pa so nasperjene na konkretnost in individualnost. Smisel pravnih norm je popolnoma nasproten bistvu naravoslovnih zakonov. Sicer se tudi ti uporabljajo pri individualnih pojavih, ki so dani samo enkrat v historičnem razvoju, a kar vidi naravoslovje v teh pojavih ni enkratnost, marveč vedno le občnost, dočim je cilj prava vprav ta, da za to »enkratnost« najde pravično rešitev. Saj njegov predmet ni morda anorganska narava, marveč človeška osebnost in možnost sožitja.

ordnen. Wir nehmen also doch die Wortbedeutung mit einem Schlage den Inhalt einer Mehrheit von anschaulichen Gestaltungen gewissermaßen in uns auf, und wir bilden doch nur einen kleinen Teil, vielleicht sogar nichts, von diesem unübersehbaren mannigfaltigen anschaulichen Inhalte dabei ab.

⁵ Rickert, Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft, 42 in nasl.

Abstrakcije dogmatike, analiza pravnih pomjov, njih razkrajanje v slične elemente in združevanje v vedno širše enote morajo služiti samo točnejšemu spoznavanju čim pravičnejše možnosti sožitja. Kakor bi bilo obvladanje realnosti — tudi pravne — brez abstrakcij nemogoče, tako ne smemo pozabiti, da so vse to samo priprave za oni stvarniški akt praktičnega uporabljanja ali realiziranja norme, v katerem najde pravo svoj najvišji izraz. Ta posebnost, ki loči pravoslovje od naravoslovja, izvira končno vprav iz njegovega objekta, ki je človeška osebnost v njegovi dinamičnosti, torej vprav oni princip, ki je diametralno nasproten svetu materije. Neštetokrat ponavljana teza, da operira tudi pravo samo z abstraktnimi pojmi in da ima tudi pravo tendenco vedno večjega generaliziranja, ne izraža vse pravne realnosti, ampak samo eno — dasi bistveno — stran pravne problematike. Gotovo je res, da velja tudi v pravoslovju zakon najmanjšega napora in da je ideal vsakega zakonodajca, obseči s čim manjšim številom točno izdelanih pravnih stavkov čim več konkretnih primerov. Ne smemo pa pozabiti, da je cilj teh norm pravilna rešitev enkratnega, ne več ponavljajočega se primera, in da gre tam, kjer se ta enkratnost pravnega pojava ne upošteva, predvsem za tehnične težkoče organizacije pravne sigurnosti in mobilnosti prometa. Ta pojav, ki bi ga utegnili imenovati tudi invazijo materije v duhovni svet prava, pa ni za pravo bistven, marveč je odvisen samo od kontingentnega hotenja in od okolnosti, v katerih se mora pravna ideja manifestirati.

Čeprav ne razpolagamo torej pri tvorjenju pravnih norm z drugimi sredstvi nego z onimi, ki prihajajo v poštev pri tvorjenju naravoslovnih zakonov, si moramo biti na jasnem, da se uporabljajo slednji na mrtvo materijo, prvi pa na življenske, individualne odnose. Pravni fenomeni niso del mrtve narave, temveč izraz aktivne človeške osebnosti, ki jih ustvarja v svrhu obvladanja in stopnjevanja socialnega življenja.

§ 4.

Že sam obstoj družbe kot sožitja posameznikov dokazuje, da se pravni imperativi udelejujejo večinoma sponzato brez vsakega pritiska, ali pa vsaj brez tistega pritiska, ki ga izvaja pravo s sankcijo. Ako bi se velikanska večina normativnih predpisov dejansko ne izpolnjevala, bi moralo sožitje in s tem družba takoj prenehati. Sporni primeri so le minimalni odlomek pravnega življenja in še od teh pride prav neznamen del pred sodišča. Tega se navadno ne zavedamo, ker vežejo pravni spori kot bolesta faza družbe

mного bolj našo pozornost kakor normalni potek sožitja, o katerem vprav zaradi njegove normalnosti bolj malo razmišljamo. Velikanska večina pravnih norm se uresničuje v življenju skoro čisto mehanično. Dnevno sklepamo nebroj poslov, katerih pravnosti se niti ne zavedamo in katere kratkomalo izpolnjujemo. Pravna uredba seveda ni vzrok tega normalnega poteka družabnega življenja, ampak življenje se sklada s pravom samo zaradi tega, ker je pravo izraz etičnih principov, ki se v življenju udeležujejo in na katerih sloni sploh vsaka pozitivno pravna uredba.

Iz soglašanja socialnega življenja s pravnimi normami ne moremo zaradi tega še sklepati, da se dajo abstraktna pravila kot taka brez nadaljnega uporabljanja na socialne odnose. To je bil v glavnem smisle klasične ali eksegetične šole interpretacije, proti kateri se je uspešno uveljavila moderna veda.⁶ Znano je, da je izhajala klasična šola interpretacije iz dogme o delitvi oblasti, po kateri morata ostati sodna in zakonodajna funkcija strogo deljeni. Po tem nazoru bi sodnik uzurpiral zakonodajno oblast, ako bi sam pravo ustvarjal.⁷ Vse pravo je že ustvarjeno in vsebovano v zakonih.⁸ Gre samo za to, da sodnik to pravo najde.⁹ Vsako osebno sodnikovo mnenje, vsaka samostojnost njegovega etičnega prepričanja mora izginiti za splošnostjo zakona, katerega neoseben glasnik bi moral biti. Sodnik je

⁶ Prim. temeljno delo Geny, *Méthode d'interprétation et sources en droit privé positif*, 1919.

⁷ »Le mot jurisprudence doit être effacé de notre langue; il ne signifie plus rien dans le nouveau régime. Dans un Etat qui a une constitution, une législation, la jurisprudence des tribunaux n'est autre chose que la loi. Il y a toujours identité de jurisprudence.« Robespierre v seji 18. nov. 1790, cit. po De Page, *De l'interprétation des lois*, 1925, I, 18.

⁸ Laurent, *Cours élémentaire de droit civil*, I. préface, 9: »Les Codes ne laissent rien à l'arbitraire de l'interprète; celui-ci n'a plus pour mission de faire le Droit, le Droit est fait. Plus d'incertitude; le Droit est écrit dans des textes authentiques.« Mourlon, *Répétitions écrites sur le Code civil*, I; 3: »Pour le jurisconsulte, pour l'avocat, pour le juge un seul droit existe, le droit positif.« Cit. po Bonnecase, *Précis de Pratique judiciaire et extra judiciaire*, 1927, 106, 121.

⁹ Demolombe, *Cours de Code Napoléon*, I, 135: »Interpréter, c'est découvrir, c'est élucider le sens exact et véritable de la loi. Ce n'est pas changer, modifier, innover; c'est déclarer, c'est reconnaître.« Cit. po Bonnecase, I. c. 114. »Der Richter hat Recht zu finden, nicht zu erfinden.« Unger v »Neue Freie Presse« 22. januarja 1911.

»la bouche qui prononce les paroles de la loi«¹⁰ in v tekstu zakona je že vsebovana vsa pravičnost, dosežena najpravičnejša rešitev za vse mogoče primere.¹¹

Proti temu mehanističnemu pojmovanju, ki še danes vlada v judikaturi in v oficialni vedi, moramo poudarjati, da sodnik ni samo računski stroj, ki kratkomalo izvaja pravni sklep iz občne norme pravnega stavka in iz konkretnega primera. Trditev, da je sodnik le glasnik zakona, je samo visokodoneča fraza, ki nas zavaja k temu, da si prikrivamo pravilno metodo spoznavanja in uporabljanja zakona in da s tem na stežaj odpiramo vrata vprav oni samovolji, ki se navaja kot glavni argument proti individualni interpretaciji. Na jasnem si moramo biti, da je vsaka interpretacija individualna, ker je delo človeka. Subsumiranje določene situacije pod abstraktno normo zahteva vedno svojevrsten, ustvarjajoč akt našega duha, ki je tem bolj izrazit, čim bolj skušamo upoštevati vse momente realnosti. Kdor le količikaj pozna resnično pravno življenje, ve, da zija med abstraktno normo in konkretnim odnošajem prepad, ki ga ne bi bilo moči premostiti brez ustvarjajočega akta našega duha. Pojmi jurisprudence imajo le nekakšno himerično resničnost, dokler se ne uresničijo v posameznosti danega primera in ne zadobijo one oblike, ki je v zgodovinskem razvoju specifično individualna, to se pravi enkratna. Ako naj ustreza abstraktna norma svrham življenja, mora postati tako individualna, da se popolnoma prilagodi posameznemu primeru, nikakor pa ne smemo življenskega primera toliko časa pripravirati, da se končno krije z abstraktnim shematizmom norme. Bolj globoko pojmovanje bistva in nalog interpretacije nas dovede do spoznanja, da tolmačenje zakonov in uporabljanje prava na življenje ni samo v brezhibnem funkcijoniranju logičnega mehanizma, s katerim podredimo dejstvo pravni normi, da je marveč resnično ustvarjajoča umetnost, morda najtežja, na vsak način pa najbolj odgovorna umetnost, ker so njene postavke življenski odnošaji

¹⁰ Montesquieu, De l'esprit des lois, L. XI, c. VI.

¹¹ Mourlon, l. c. 59: »Dura lex, sed lex; un bon magistrat humilie sa raison devant celle de la loi, car il est institué pour juger selon elle et non pour la juger. Rien n'est au dessus de la loi, et c'est prévariquer qu'en eluder les dispositions sous pretexte que l'équité naturelle y résiste. En jurisprudence, il n'y a pas, il ne peut pas y avoir de raison plus raisonnable, d'équité plus équitable que la raison ou que l'équité de la loi.« Cit. po Bonnecase, l. c. 121.

človeške osebnosti, to je največje dobrine, ki jo more in mora človek ustvarjati. Pravni sklep predstavlja v nasprotju z abstraktnostjo norme vedno nekaj novega, živega, ki je neposredni izraz življenjskega razmerja. Abstraktna norma se pri praktični uporabi pokaže v vse drugačni luči; podoba je, kakor da prejema vso vrednost šele od ustvarjajoče sile interpretacije. V tem smislu bi interpretacijo abstraktnih norm utegnili prispodobiti intuiciji kot spoznanju individualnosti na podlagi najtočnejšega poznanja vseh bistvenih elementov.

Interpretacija predpostavlja torej vedno sintezo našega duha. Ta sinteza utegne biti ali reproduktivna ali resnično ustvarjajoča. Pod reproduktivno sintezo razumemo ono, s pomočjo katere skušamo prodreti v celotni smisel zakona ali pravnega instituta. Ako hočemo razumeti pravno uredbo, moramo izslediti principe, ki vodijo zakonodajca in ki so vedno samo fragmentarično izraženi v posameznih členih zakona. Tudi ta reproduktivna sinteza ni zgolj mehanično ponavljanje tega, kar je zakonodajec že ustvaril, marveč subjektivno ustvarjajoči akt tolmača, za katerega v zakonu ni najti več nego oporno točko in surovo gradivo. To sintezo si moramo vedno znova in sproti ustvarjati in čeprav bo bolj ali manj slična sintezi zakonodajca, ne more biti govora o enakosti. Kakor se razvija in spreminja socialno življenje, tako se spreminja tudi smisel abstraktnih norm, ki se na ta način prilagodevajo vsakokratnim socialnim razmeram. V modernem nauku se je že večkrat pravilno poudarjalo, da se to spreminjanje vrši večinoma nezavestno in da v največji meri vpliva na razrešitev primerov, ki spadajo pod abstraktno normo. Često opazamo, kako se zakonski stavki, ki so se neposredno po kodifikaciji uporabljali v določenem smislu, zaradi take nezavestne spremembe ne uporabljajo več tako ali pa se uporabljajo za take primere, ki bi jih zvesta historična interpretacija morala brez dvoma izključiti. Ako je klasična šola videla glavno nalogo interpretacije v izsleditvi zakonodajčeve volje in v njeni kolikor moč natančni rekonstrukciji, je morala tudi ona kmalu preiti od njegove faktične, empirične volje k njegovi presumptivni volji, kakršna izhaja iz objektivnega besedila zakona. Besedilo zakona se takorekoč oddeli od kontingentnih razmer, v katerih je nastalo, se objektivira in govori samo zase. Ta prehod od zgodovinske volje zakonodajca k objektivni volji zakona je ne samo upravičen, marveč naravnost neizbežen. V normi določa zakonodajec vedno samo tipične znake, ki jih moramo v realnosti spoznati, da jo lahko podredimo za-

konu. Radi tega je do neke meje vseeno, ali ugotovimo primere, ki jih je zakonodajec res predvideval ali ne. Njegova volja gre pač za tem, da velja izdana norma pod pogoji, ki jih sama določa in domnevati moramo, da je zakonodajec povedal točno to, kar je nameraval. Avstrijska judikatura nam nudi zanimiv primer za tezo, da se ne sme precejnjevati historična volja zakonodajca. Sodna praksa je dolgo časa smatrala, da je samo mož obvezan k vzdrževanju žene, da pa v potrebi nima enake pravice napram ženi. To naziranje je ustrezalo brez dvoma volji zakonodajca. Zapisniki zakonodajnega sveta za redakcijo avstr. civil. kod. (seja 15. nov. 1802.)¹² razodevajo, da je češko apelacijsko sodišče predlagalo, naj se tudi ženi naloži dolžnost, skrbeti za moža, ki je brez svoje krivde prišel v revščino. Zeiler je pa odgovoril, da »die Pflicht des Weibes, den in Armuth geratenen Mann zu ernähren, hat in der Natur der Vereinigung keinen Grund«, ker se povsod smatra, da je samo mož dolžan, vzdrževati ženo, ne pa obratno. Istega mnenja je bil še Krainz, ki je smatral, da se taka obveznost žene ne da utemeljiti niti iz nedoločnega § 44 avstr. civil. zak. niti iz kakšne druge pozitivne določbe.¹³ Tudi sodstvo je stalo na tem stališču, dokler se ni najprej veda in potem tudi judikatura postavila baš na nasprotno stališče. V razsodbi od 19. febr. 1924.¹⁴ pravi vrhovno sodišče na Dunaju, da ustreza ta dolžnost žene »der Sitte und der Natur des ehelichen Verhältnisses als der innigsten Lebensgemeinschaft«. To naziranje je brez dvoma pravilno, a prav tako ni dvoma, da ne ustreza zakonodajčevi volji iz leta 1811. Biti si moramo torej na jasnem, da pomeni prehod od zakonodajčeve zgodovinske volje k takozvani objektivni volji zakona še večji subjektivizem, kajti ako oddelimo abstraktne tekste od zgodovinskega razvoja in od kontingentnih razmer, v katerih so nastali, jih s tem še bolj izpostavljamo eventualni tolmačevi samovolji s to otežkujočo okolnostjo, da se subjektivno tolmačevo mnenje podtakne pretvezni objektivnosti zakona. Vedno gre za subjektivno sintezo tolmača, ki skuša doumeti zgodovinski ali pretvezni objektivni smisel norme. Radi tega ne morejo teksti sami zase biti začetek in konec pravoznanstva.¹⁵ Judikatura in

¹² Ofner, Beratungsprotokolle, 74.

¹³ Krainz, System des österreichischen allgemeinen Privatrechts, 1907, II, 477.

¹⁴ Ob I 117/24, SZ. VI/63, Spruch Rep. Nr. 16.

¹⁵ Ballot-Beaupré ob stoletnici Code Napoléon: »Le juge ne doit pas s'attacher à rechercher obstinément quelle a été, il y a cent

izvensodna praksa izpreminjata dnevno abstraktno shemo norme. Pravo ni samo to, kar stoji v brezkrvnih okvirih zakona; da normo spoznamo, moramo marveč vedeti, kako se udejestvuje.

Reproduktivna sinteza, s katero skušamo doumeti smisel zakona, preide tako v resnično ustvarjajočo sintezo, ki uveljavlja nove vrednote v socialnem življenju. Ako je reproduktivna sinteza predvsem subjektivno ustvarjanje, ki mora v rezultatu biti kolikor moč slična temu, kar je bilo že enkrat ustvarjeno, si moramo biti na jasnem, da je s tem podana samo prva faza interpretacije, ki pripravlja pot oni drugi, resnično tvorni nalogi našega duha in ki pomeni nekaj novega, originalnega v udeještvovanju vrednot. Seveda je tudi v tem ustvarjanju naš duh omejen. Organizacija socialnega življenja nam nalaga raznovrstne omejitve, ki so tako rekoč zgolj tehnične narave in pri katerih ne moremo vselej upoštevati individualnosti, ako nočemo žrtvovati pravne sigurnosti, ki je tudi bistveni smoter pravne uredbe. Ali je kdo vozil po pravi strani, ali je pretekel rok, ali je formalna lista pravilno izpolnjena, so vprašanja, ki izražajo le zunanjo, formalno stran pravnega mehanizma. Ta zgolj redotvorna funkcija pa ustvarja šele pogoje za pravilno uporabo abstraktnih norm in za presojo konkretnih odnošajev v vsej njihovi kompliciranosti in svojevrstnosti.

Razen v najbolj enostavnih primerih pravne tehnike nam torej abstraktna norma sama ne bo mogla dati konkretne rešitve brez ustvajajoče sile interpretacije. Iluzija je, da je pravo, ustvarjeno z interpretacijo, bilo vedno že vsebovano v abstraktnem pravilu in da gre samo za to, da to latentno pravo izvlečemo z raznimi logičnimi operacijami in zvijačami. S tem izgubi pravo vprav tisti značaj predvidevnosti, ki je bistven za abstraktno normo. Kar je treba šele ustvariti, se ne da nikoli povsem natančno že naprej predvideti. Najmanjše različnosti dovedejo v pravo do diametralno nasprotnih

ans, la pensée des auteurs du code en rédigeant tel ou tel article. Il doit se demander ce qu'elle serait si le même article était aujourd'hui rédigé par eux. Il doit se dire qu'en présence de tous les changements qui, depuis un siècle, se sont opérés dans les idées, dans les moeurs, dans les institutions, dans l'état économique et social de la France, la justice et la raison commandent d'adapter libéralement, humainement, le texte aux réalités et aux exigences de la vie moderne. Cit. po De Page I. c. II, 17.

zaključkov. Ta nepreračunljivost v izidu pravnih sporov je nov dokaz za našo trditev, da je normalni potek socialnega življenja le v majhni meri odvisen od pravne uredbe. V dejanjih se zanašamo na to, da bodo imele norme one učinke, ki jih pričakujemo. To naše pričakovanje se tudi v velikanski večini primerov uresniči. A v onih izjemnih primerih, ko pride do spora in kjer ne gre za čisto navadno določno neizpolnjevanje obveznosti, odpovedo abstraktne norme popolnoma. Tu bi lahko predvidevnost pravnih pravil obdržali samo, ako bi abstraktnosti norme na ljubo žrtvovali realne interese socialnega življenja. Življenja pa ne smemo žrtvovati pojmom: pravne norme morajo služiti sožitju, ne pa vezati življenja na mrtve sence. In v resnici se tudi življenje ne da nikoli vkleniti v abstraktna shemata, ker je nemogoče zatreti ustvarjajočega duha. Kjer pride v pravnem življenju do spora, naj ne gre predvsem za to, da bi se uresničila abstraktna norma, temveč da bi se našla objektivno pravilna rešitev. Vsako ustvarjanje je subjektivno, ker ne moremo nikoli iz našega jaza. Glavno vprašanje jurisprudence je pa v tem, kako more imeti ta subjektivnost objektivno veljavo, kako more individualni pravec aspirirati na objektivno pravilnost. V iskanju po objektivni pravilnosti nam more zakon nuditi samo oporno točko, navodilo in izhodišče, ne pa že pravilne rešitve kot take. Ako si odkrito priznamo, da je vsaka interpretacija subjektivno ustvarjanje prava in da nam čez to subjektivnost ne pomaga niti besedilo zakona niti resnična ali pretvezna volja zakonodajca, bomo morda tudi našli pot, da pridemo od subjektivnega tolmačevega akta k njegovi objektivni veljavnosti.

§ 5.

Kot abstrakcije iz realnosti (§§ 1 in 2), ki postanejo uporabljive za socialne odnose šele s pomočjo ustvarjanja sile našega duha (§ 4), so pravne norme nujno nepopolne. Vseeno je, ali gre za norme pisanega ali običajnega prava, ker ne leži vzrok nepopolnosti v fenomenu kodifikacije, ampak v omejenosti sredstev, s katerimi razpolaga naš duh za obvladanje socialne realnosti. Kakor smo videli, so ta sredstva abstraktne norme, ki morajo prenehati biti abstraktne in postati individualna pravila za ravnanje, ako naj se udelejšujejo. Pomanjkljivost abstraktnih norm se kaže v dvojnem smislu: a) tudi če so okviri ali shemata prava še tako natančno določeni in opredeljeni, se ne morejo nikoli prilagoditi individualnemu, v svojih specifičnih svoj-

stvih enkratnemu in nepredvidljivemu primeru; b) v vseh normah danega pravnega reda ni nikoli vsebovana vsa pravna realnost.

Ker je pa pravo namenjeno življenju in mora odgovarjati na vprašanja, ki mu jih stavi življenje, mora vzlic svoji nepopolnosti *fingirati*, da se da z njegovo pomočjo rešiti vsak spor. Problem popolnosti pravnega reda je povzročal toliko težav in ostroumnih diskusij samo radi tega, ker se ni zadostno upošteval smoter, kateremu mora pravo služiti. Kot kompleks norm je vsak pravni red popoln, kakor je vsaka stvar, gledana po sebi, popolna. Pomanjkljivosti se vidijo šele pri primerjanju tega, kar je, s tem, kar bi moralo biti. Kdor le malo pozna socialno življenje, ve, da so razmerja, ki absolutno zahtevajo rešitev po sodniku ali oblasti. Proti logični poziciji, da pravni red doslej ni normiral kakšnega odnošaja in da zaradi tega ne spada v pravno sfero, se z logičnega stališča ne da ničesar prigovarjati. Naravnost neverjetno pa je, da so tako mnenje zastopali pravniki, ki bi morali biti najbolj v zvezi z realnimi potrebami življenja in ki bi se morali vendar zavedati, da je pravni red sredstvo in življenje smoter, ne pa obratno. In vendar se je že od nekdaj ponavljala teza o formalni zaključenosti pravnega reda, kakor da bi bilo pravo nad naravno bitje, kateremu je treba žrtvovati tudi najnujnejše potrebe življenja. »Če ima sodnik opravka z dvoumnimi ali protislovnimi zakoni, ali če mu smisel zakona ni jasen, ima enake razloge za to, da se vzdrži, kakor za to, da sodi. Utegnil bo smatrati, da teh zakonov ni, in bo tožbo odbil (rejeter la demande)«, je oznanjeval že Blondeau.¹⁶ Bergbohm je mnenja, da ne ureja noben pravni red vseh človeških razmerij. S tem, da ostane mnogo odnošajev izven pravne ureditve, je tudi odločena neuporabnost pravnih norm na te odnošaje.¹⁷ »Indem wir uns dies vergegenwärtigen, ziehen wir in Gedanken innerhalb der an sich juristisch regelbaren Thatsachenwelt nach Massgabe des betreffenden positiven Rechts eine geschlossene Demarkationslinie: diejenigen äusseren Verhältnisse und Handlungen, welche sie einschliesst, sind Stoffe eben dieses Rechts, alle anderen, wie stark sie auch nach rechtlicher Normierung verlangen sollten, fallen in den rechtsleeren Raum. Hier herrscht die Willkür, das reine Belieben im juristischen Sinne.«¹⁸ Brinz trdi, da v pravu sploh ni praznin,

¹⁶ Bonnecase, l. c. 120.

¹⁷ Jurisprudenz und Rechtsphilosophie, 1892, 372 in nasl.

¹⁸ L. c. 375—376.

ki bi jih morala analogija izpolniti. Pravo ima nekakšen horror vacui in praznine so samo na strani onega, ki išče pravice, ne pa v pravnem redu.¹⁹

S temi sterilnimi in življenju povsem tujimi teorijami ne smemo zamenjati Zittelmannovega nauka o zaključni normi pravnega reda. Zittelmann²⁰ izhaja iz teze, da stoji na koncu vsakega našega pravnega razmotrivanja sodba, po kateri nastopijo pravne posledice samo, če so po pravu ukazane. Ako vzamemo celoto kakšnega pravnega reda, stoji na njeni periferiji taka logična zaključena norma, negativni splošni princip, ki izključuje vse druge nenormirane primere iz pravnega reda. S tem še ni rečeno, da mora sodnik zahtevek zavrniti, ako ne najde v pozitivnem pravu primerne norme. S tem pa, da ga odloči, ne izpolni praznine v pravu, marveč samo spremeni negativno zaključno normo v pozitivno, to se pravi, da ustvari za novi primer novo pozitivno pravno normo.

Proti takemu mejnemu pojmu, ki samo formalno zaključí teoretično zgradbo pozitivnega prava, se z logičnega stališča ne da oporekati. Kakor je ta teorija zanimiva in kakor ne dela nasilja realnosti prava, se nam vendar zdi s praktičnega stališča brezpomembna. Problem popolnosti prava ni v tem, da teoretično zaključimo našo pravno konstrukcijo, marveč v tem, da najdemo pravilno rešitev za primere, ki niso z zakonom urejeni. To vprašanje po pravcu, v katerem skušamo izpopolniti pravo, je predvsem praktičnega pomena. Radi tega je bolj umestno, posvetiti pozornost načinu, kako skuša zakonodajec izpopolniti pravne praznine, kot pa goli teoretski zaključenosti pravnega reda. Čeprav se bo naše raziskovanje držalo avstrijskega civilnega kodeksa, ima vendar pomen za vsako zakonodajo vobče, ker so temelji pravne realnosti povsod enaki. Seveda si lahko mislimo zakonik, ki bi predpisal zavrnitev zahtevka v primeru, ki ga zakon ne normira. Tak zakon bi pa kratkotalo ne ustrezal svojemu namenu, ker bi se interesi življenjskih odnošajev žrtvovali golemu formalizmu. V teku naše

¹⁹ Lehrbuch der Pandekten, § 32. Cit. po Bergbohm l. c. 374 za problem praznin v pravu med drugimi Kantorowicz, Aus der Vor-geschichte der Freirechtslehre, 1925; v drugi izdaji Genyjevega cit. dela Méthode itd. iz leta 1919 je celo četrto poglavje dodanega epiloga posvečeno svobodnopravnemu gibanju v avstrijskih in nemških deželah.

²⁰ Lücken im Recht (Rede gehalten bei Antritt des Rektorats: Bonn 18. Oktober 1902). Leipzig 1903. Prim. Betti, Metodica e didattica del diritto secondo Ernst Zittelmann v Rivista Internazionale di Filosofia del Diritto, 1925, 49 in nasl.

analize se bo tudi izkazalo, da so kodifikatorji ob začetku preteklega stoletja zelo živo čutili potrebe pravnega življenja in da niso oni zakrivili kasnejše zmotne interpretacije in teorije o vsevednosti in vsemogočnosti zakonodajca. Hkratu bomo spoznali, da je glavni redaktor avstrijskega civilnega zakonika, Zeiler, združeval temeljito poznanje prakse s tako visokim pojmovanjem filozofskih temeljev prava, da velja v polnem obsegu še danes in da ga mora sprejeti vsak zakonodajec, ki hoče pravično urediti socialne odnošaje.

§ 6.

Avstrijski civilni zakonik²¹ vsebuje točno določen vrstni red glede uporabe pravnih norm: konkretni primer je treba rešiti najprej po pozitivnih normah zakonika; ako to ne gre, je treba uporabiti analogijo; če ostane primer vzlic temu še vedno dvomljiv, to se pravi, da ga ni moči niti direktno niti s pomočjo analogne interpretacije podrediti pozitivni normi, ga je treba odločiti po naravnih pravnih načelih.

²¹ Člen 3. uvodnih določb k ital. civil. kod. govori o splošnih načelih prava: »Qualora una controversia non si possa decidere con una precisa disposizione di legge, si avrà riguardo alle disposizioni che regolano casi simili o materie analoghe: ove il caso rimanga tuttavia dubbio, si deciderà secondo i principii generali di diritto.« V debati k besedilu tega člena je minister pečata izjavil, da so principi naravnega prava one maksime zdrave npravnosti, ki so splošno priznane; zakonodajna komisija je izjavila, da tvorijo etični principi bistvo naravnega prava. Prim. Del Vecchio, Sui principii generali del diritto, 1921. Prim. tudi čl. 4 Code civil. Prvotni načrt nemškega civilnega zakonika je v čl. I vseboval slično določbo, po kateri je treba ob pomanjkanju pozitivne norme uporabljati določbe glede sličnih primerov in ob pomanjkanju teh temeljne principe, ki izvirajo iz duha celega pravnega reda. Pri končni redakciji se je ta člen črtal, ker je komisija bila mnenja, da ima izključno znanost opredeliti in določiti metode interpretacije. V resnici se tudi faktična omejenost zakonodajca in nevzdržnost tradicionalne dogme o njegovi vsemogočnosti ne pokaže nikjer tako jasno kakor v predpisovanju metod, ki naj se uporabijo pri interpretaciji pravnih norm. Dokler ostane zakonodajec v mejah, ki so predpisane razumu po vedi in po faktičnih razmerah, ne morejo taka interpretativna povelja ne škoditi ne koristiti. Mi jih ne uporabljamo radi sankcije zaskona, ne radi tega, ker zakonodajec to hoče, ampak radi tega, ker ustrezajo postulatam, pod katerimi je mogoča pravilna uporaba norm na socialne odnošaje. Radi tega ne more biti nobene razlike v metodi interpretacije vzlic različnosti sistemov kodifikacije, bodisi da imajo predpise glede interpretacije bodisi da jih nimajo.

V vsej dosedanji literaturi zaman iščemo pojasnila tega, kaj so naravna načela. Od Ungerja nadalje se v avstrijski literaturi ponavlja trditev, da so ta načela istovetna z naravnim pravom, z *naturalis ratio* in da torej za praktično uporabo sploh ne pridejo v poštev.²² Temeljiti komentar Pfaffa in Hoffmanna se glede naravnih pravnih načel izraža zelo previdno in pravi²³: »Was aber eine Generation überhaupt oder innerhalb eines Berufskreises sozusagen mit der Luft einatmet, das erscheint ihr »natürlich«, so unnatürlich es späteren Generationen erscheinen mag.« V istem protislovju pozitivizma, ki predpostavlja, da je pravo vedno že ustvarjeno in da ga je treba samo poiskati, ostane tudi Dniestrzanski,²⁴ po katerem nam je iskati naravna načela prava v raznih socialnih skupinah. Wellspacher končno trdi²⁵: »Es ist ein durchaus zutreffender Gedanke, dass über allem positiven Rechte ein höheres Recht steht, ein Recht, aus dem der Gesetzgeber seine Weisheit nimmt und das den Massstab bildet für die Kritik bestehender Gesetze. Ob man dieses Recht Naturrecht oder natürliche Rechtsgrundsätze oder richtiges Recht nennt, ist gleichgültig und ebenso gleichgültig, dass sich die Redaktoren ihr richtiges Recht als ein für alle Zeiten feststehendes gedacht haben.« Doka-

²² System des ö. a. Privatrechts, 1876, 67: »Der Bestimmung des österreichischen Gesetzes zufolge soll, wenn weder die Gesetzes noch die Rechtsanalogie ausreicht, zum Naturrecht die Zuflucht genommen werden.« Svoje naziranje o prazninah v pravu je Unger pozneje izpremenil. Njegov spis »Zur Revision des ABGB v Grünhuts Ztschr., XXXI, 397 kaže o tako globokem pojmovanju prava in resničnih potreb socialnega življenja, kakor ga more dati samo temeljito znanje, združeno z ostrim darom opazovanja dejstev. Prim. I. c. 399: »Sollte nun wirklich nur dasjenige Recht sein, was in den 1502 Paragraphen des ABGB enthalten ist? Sollte wirklich das Grundgesetz gelten: quod non est in codice, non est in mundo? Man käme damit in einer grossen Anzahl von Fällen dem praktischen Resultat nach zu einer denegatio iustitiae.

²³ Kommentar zum österreichischen ABGB. 1877, I, 198.

²⁴ Dniestrzansky, Die natürlichen Rechtsgrundsätze, v Festschrift zur Jahrhundertfeier des ABGB., 1911, II, 16: »Die natürlichen Rechtsgrundsätze sind Grundsätze, die der Natur des Rechts entsprechen. Sie sind erstens in den verschiedenen sozialen Verbänden zu suchen. Sie sind aber auch, unabhängig von ihnen, in den verschiedenen sozialen Interessengruppen und Interessengemeinschaften, die im Verkehrsleben vorkommen, vorhanden.«

²⁵ Wellspacher, Das Naturrecht und das ABGB. v cit. zborniku, I, 186.

Pisko ostane v najnovejšem komentarju k avstrijskemu civilnemu kodeksu²⁶ zvest tradiciji avstrijskega nauka in pravi: »Die Verfasser des ABGB haben unter den natürlichen Rechtsgrundsätzen das Naturrecht, den Vernunftkodex verstanden.« Še bolj konfuzno je v tem pogledu maloštevilno avstrijsko sodstvo, ki se je mimogrede bavilo z naravnimi načeli prava.²⁷

Spričo tega nerazveseljivega stanja nauka in sodstva je treba po našem mnenju posvetiti največjo pozornost pripravljalnim delom za kodifikacijo avstr. civ. zakona, da se ugotovi, kaj so prav za prav njegovi avtorji, zlasti Zeiler, mislili z naravnimi načeli prava. Rezultat te historične analize bomo potem primerjali z naukom moderne vede in tako končno prišli do rezultata, ki po našem mnenju razjasnjuje bistvo naravnih pravnih načel.

§ 7.

Prvo, kar nas pri študiju Zeilerjevih del zbode v oči, je to, da rabi povsod besede »naravna pravna načela« in »občna pravna načela« mešano. Vendar pa se izraz »občna načela prava« mnogo češče ponavlja kakor izraz »naravna pravna načela«.²⁸ V seji od 4. januarja 1802 se je komisija odločila za »naravna pravna načela« takorekoč samo iz stilističnih razlogov.²⁹ Vsaj ta okolnost bi bila morala napotiti zastopnike historične šole k temeljitemu raziskavanju bistva teh načel, namestu k pavšalnemu obsojanju, češ, da se isto vetijo z naravnim pravom, kakor da bi beseda naravno pravo že sama po sebi pomenila obsodbo.

V svojem referatu na seji zakonodajne komisije 21. decembra 1801 pravi Zeiler, da morajo zakoniki biti popolni, ker mora pravičnost obsegati vso človeško dejavnost. Ne sme biti primera, ki bi se ne dal rešiti na podlagi zakonika. Ta naloga se mora vsakemu zakonodajcu izjaloviti, ako hoče vključiti vse mogoče primere v zakonsko besedilo, ako veže sodnika na doslovno interpretacijo in mu prepoveduje

²⁶ Kl ang, Kommentar zum ABGB., § 7, str. 146.

²⁷ N. pr. Slg 573; Gl. U. n. F. 50; 1483; 4145; sodba od 2. marca 1915 (Gl. U. n. F. št. 7335) pa razume pod naravnimi načeli prava »nicht ein nicht bestehendes Naturrecht, sondern das zu einer bestimmten Zeit herrschende, von den logischen Denkgesetzen getragene Rechtsbewusstsein des Volkes.« Za ostalo sodstvo prim. Dniestrzansky, l. c.

²⁸ Zeiler, Das natürliche Privatrecht, 1819, §§ 1 — 25; Commenthar über das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, 1821, I, Vorkenntnisse.

²⁹ Ofner, l. c. 24.

soditi po duhu zakona in po občnih načelih prava, skratka ako ga hoče spremeniti v pravosodno mašino. Če pa izhaja zakonodajec iz občnih pravnih načel, če ustanovi jasne in občne pojme posameznih pravnih poslov in izvaja iz njih občna pravila za presojo posameznih pravic in dolžnosti, če postavi sodnike, ki znajo misliti, in jim dovoli, povračati se k istemu praviru, iz katerega je pri sestavi zakona sam izšel, se sme nadejati, da ne bo več pritožb o nepopolnosti zakonov.³⁰ Pravtako razlaga v svojem komentarju,³¹ da je spričo neskončne raznovrstnosti pravnih primerov popolnost zakonodaje mogoča samo radi tega, ker temelji pravo na nespremenljivih pravilih, ki se dajo deducirati iz višjih, občnih in za vse mogoče primere veljavnih načel: »Die moralische Natur wird, so wie die physische, sehr sparsam durch wenige Gesetze regiert, auf die sich alle einzelnen Erscheinungen und Fälle zurück führen lassen. Wie die ersten von der theoretischen, so werden uns die letzteren von der praktischen Vernunft (als dem Vermögen der Einheit)³² gegeben. Die Vollständigkeit eines Gesetzbuches kann also zwar nie durch eine, auch noch so ausgedehnte, ängstliche Kasuistik^{32a}, worin man jeden einzelnen Fall buchstäblich entschieden finden soll, wohl aber durch Forschung nach dem Allgemeinen in dem Einzelnen³³ und durch Vereinfachung der Rechtsvorschriften, deren Anwendung der verständigen Beurteilung der Richter zu überlassen ist, erreicht werden. Nur darf die Vereinfachung nicht so weit gehen, dass ein trockenes, abstraktes Rechtssystem, welches dem Bürger unverständlich und unbrauchbar, für die Richter aber ein weites Feld der eigenmächtigsten Beurtei-

³⁰ Ofner, l. c. 6.

³¹ Vorkenntnisse, § XIX.

³² Prim. Stammer, Die Lehre von dem Richtigen Rechte, 1902, 102: »Ganz anders steht es, wenn man Vernunft ausschliesslich bei der Bearbeitung empirisch bedingten Stoffes als das Vermögen regulativer Prinzipien für diese Bearbeitung nimmt. In dieser Richtung macht eine eigene Betätigung der Vernunftbegriffe mit dem Anspruche objektiver Richtigkeit der Ergebnisse nicht die geringste Schwierigkeit.«

^{32a} Se nanaša predvsem na Allgemeines Landrecht, iz katerega slovi § 158: »Was von Planken verordnet ist, gilt in der Regel auch von Stacketen.«

³³ Prim. Kant, Kritik der reinen Vernunft, ed Cassirer, 248: »Ich würde daher Erkenntnis aus Prinzipien diejenige nennen, da ich das Besondere im Allgemeinen durch Begriffe erkenne.«

lung sein würde, die Stelle eines bürgerlichen Gesetzbuches vertreten sollte.³⁴

Zlasti iz citiranega odstavka sledi povsem jasno, da razume Zeiler pod naravnimi ali občnimi načeli prava ona, ki jih dobimo z poenostavljanjem normativnega materiala. Za to moramo poiskati v določeni skupini norm one znake, ki jih združujejo in tako pridemo do zakonov, ki jih imenujemo principe ali načela danega normativnega kompleksa. Gre torej za običajno metodo abstrahiranja, ki jo je pravo že od nekdaj uporabljalo, kakor smo poskusili dokazati v §§ 1 in 2 te razprave, ko smo govorili o tvorbi abstraktnih norm in pojmov pravoslovja in ki koncem koncev vodi do čisto praznih, generičnih pojmov.³⁵ Zeiler poudarja povsem pravilno, da bi bili taki pojmi ne samo nerazumljivi, ampak da bi tudi nudili najboljšo priliko samovoljni interpretaciji.

Spričo Zeilerjevega nauka, ki je dovolj jasen in ki se sklada s tradicionalno metodologijo prava, je povsem nerazumljivo, zakaj hoče Unger nadomestiti naravna pravna načela z analogijo. Razen nesrečnega imena »analogija«, katere uporabnost je zelo omejena in ki zelo slabo karakterizira ustvarjanje novih norm, ni Unger povedal ničesar novega, kar ni že mnogo prej izrekel Zeiler z vse večjo jasnostjo in idejno silo. Stavki kakor: »Rechtssatz ist die einzelne geltende Rechtsregel, Rechtsprinzip der leitende Gedanke, der Fundamentalsatz, welcher der Bildung des einzelnen Rechtssatzes oder einem ganzen Rechtsinstitut zu Grunde liegt,«³⁶ ali pa »unter Grund des Gesetzes versteht man endlich die schon vorhandene höhere Rechtsregel, das Rechtsprinzip, dessen conse-

³⁴ Prim. ibid. § 7, str. 63, točka 2.: »Indessen stehen doch alle Civilgesetze, weil sie im Grunde natürliche, von der Vernunft (dem Vermögen der Einheit) gegebene Gesetze sind, in einem näheren oder entfernteren Zusammenhange, sie sind mehr oder minder unter einander verwandt; viele lassen sich auf diesen, andere auf jenen allgemeinen Grundsatz, und alle zuletzt auf das oberste Rechtsgesetz zurückführen. Darum müssen wir, wenn wir einen Rechtsfall an dem Orte, wo wir die Entscheidung vermuthen, nicht entschieden finden, uns bei anderen damit verwandten Gesetzen Rats holen; wir müssen den Gründen dieser verwandten Gesetze nachspüren, und auf solche Art das gemeinschaftliche Band, die gemeinschaftlichen Merkmale und den gemeinschaftlichen Grundsatz als Quelle der Entscheidung aufzusuchen besorgt sein... So klärt z. B. die Lehre vom Pfandrechte die Lehre vom Pfandvertrage, die Lehre von Testamenten jene von Codizillen.«

³⁵ Prim. opombo 2.

³⁶ L. c. opombo 2.

quente Durchführung den analogen anzuwendenden Rechtssatz erzeugt hat,«³⁷ ali »die Rechtsanalogie besteht in der Bildung einer Entscheidungsnorm aus den Prinzipien des gesamten positiven Rechts«,³⁸ se najdejo v drugi obliki že vsi pri Zeilerju. Razlika je samo v tem, da išče Zeiler za svoja načela nekakšno najvišjo oporno točko v umnosti človeške narave, in skuša na ta način najti za vso pravno dejavnost enoten, filozofski temelj, ki Ungerju kot pozitivistu popolnoma manjka.

(Konec prihodnjič.)

III. kongres češkoslovaških pravnikov v Bratislavi od 12. do 14. oktobra 1930.

Pravniška jednota v Bratislavi je naravnost vzorno pripravila III. kongres ter privabila nanj okrog 3000 pravnikov iz vse republike ter nad 100 gostov iz tujine, posebno iz držav Male Antante, dalje iz Poljske, Francije, Svice in celo iz daljne Japonske. Kongres so pozdravili povabljeni iz vse Evrope in celo iz Egipta.

Prav poseben sijaj in privlačnost kongresa sta bila podana poosebni udeležbi protektorja kongresa in prezidenta republike T. G. Masaryka, pravosodnega ministra kot zastopnika vlade, trgovinskega ministra, ministra za notranje zadeve, državnega kanclerja in drugih visokih dostojanstvenikov.

V nagovoru je kongresni predsednik dr. Vladimír Fajnor (predsednik vrhovnega sodišča v Bratislavi) pravilno konstatiral, da polaga vodstvo države največjo važnost na pravni red in točno poslovanje pravnikov ter na razvoj pravnega reda. Ta naj bo demokratičen, modern in v skladu z mednarodnim pravnim razvojem. Unifikacija prava v državi je nujni temelj enotne države, pa ni še dovršena. Vsak državljan naj ima kolikor mogoče enoten pravni občutek, h kateremu naj bo že vzgojen v dobi učenja in razvoja. Prezident Masaryk je v svojem odgovoru poudarjal, da bo z vso pazljivostjo sledil razpravam kongresa, ker si je popolnoma svest velikega pomena pravnikov, ki se zavedajo svoje težke odgovornosti v izvrševanju lastnega poklica. Veseli ga, da so si vzeli kot cilj razvoja pravnega reda demokracijo. Vsak praktični pravnik je do gotove mere poleg drugih zakonodajnih faktorjev tudi sam zakonodajec. Zato je njegova odgovornost tem večja. Izreka željo, da bi se pravniki v teoriji in praksi še intenzivneje ukvarjali s pojmom države in nje organizacijo, z nje učinkovanjem in razvojem, da se pojem o državi in demokraciji poglobi in državljani kot taki tudi vzgoje.

Pravosodni minister dr. Meißner je v svojem nagovoru poudarjal, da so imeli po ustanovitvi češkoslovaške republike rešiti pravniki največjo in najodgovornejšo nalogo ter da so pri tem dosegli popoln

³⁷ L. c. 62.

³⁸ L. c. 65.

uspeh. Pravniki morajo samostojno misliti in v danih razmerah uporabljati zakonite predpise, stremeti pa morajo tudi za takimi predpisi, ki pomorejo h konsolidaciji države, ne pa k ogražanju in razkroju ter k anarhiji. Mlada država ne more hazardirati, temveč potrebuje miren razvoj ter zaščito proti pretresljajem v notranjosti. Naloga češkoslovaških pravnikov je, da skrbijo za pravni red v državi in da vzgajajo naraščaj, ki bo spoštoval zakone, jih pravilno zasnoval in tudi pravilno izvajal.

V pozdravnih govorih raznih zastopnikov, oblastev in pravniških združenj, — za Jugoslovene je govoril profesor beograjskega vseučilišča in predsednik za IV. pravniški kongres dr. Dragoljub Arandjelović — so se poleg običajnih dobrih želj poudarjale tudi uvaževanja vredne misli n. pr. da je pravo treba poenostaviti, da ne nastane vsled nepreglednosti množice predpisov kaos in zmeda, v kateri se ne znajdejo strokovnjaki, kaj šele navadni državljani, ki so jim predpisi namenjeni, da mora sloneti pravni red na pravičnosti in da je treba velike potrpežljivosti in obzirnosti, da se bo pravno mišljenje posameznih delov državljanov, ki so se razvijali cela stoletja v različnih prilikah, spravilo v sklad s celoto.

Po slavnostni otvoritveni seji v Narodnem gledališču se je glavno delo vršilo v šestih odsekih, toda na žalost istočasno, tako da je bilo nemogoče sodelovati v več ko eni sekciji. Vrhtega je bilo v vsakem odseku obravnavanih po več vprašanj v tako kratko odmerjenem času, da bi gotovo trpela temeljitost razprav, če bi ne bili referati že pred kongresom pravočasno doposlani vsem udeležencem kongresa na proučevanje in v izjavo. Z ozirom na to se poročila niso več čitala in so poročevalci imeli zbrane pismene pripombe udeležencev, ki jih je bilo pred kongresom odposlati, tako da so mogli že nanje reagirati in se je debata s tem zelo okrajšala. Na ta način je bilo omogočeno, da so se tudi zunanji gosti udeleževali dela v odsekih, za kar jim je bila izrečena na zaključnem zborovanju posebna zahvala.

Poročati je samo še o posameznih vprašanjih, o katerih se je v odborih razpravljalo in o sprejetih resolucijah posameznih pododborov, ki so bile potem skoro soglasno sprejete na zaključnem slavnostnem zborovanju.

V prvem odboru za državljansko pravo se je razpravljalo o medpokrajinskem pravu v notranjosti republike, dokler se popolnoma ne izenači državljansko pravo. Sprejela se je resolucija, da se ne priporoča ureditev te zadeve s posebnim zakonom, temveč prepušča judikaturi, da jih še dalje rešuje kakor doslej. Isti odsek je v razpravi, kako je preprečiti škodljivo drobljenje kmečkih posestev, sklenil prositi, da naj se najprej čim hitreje izvede poprava katastrskih in zemljiško-knjižnih razmer na Slovaškem in v Podkarpatski Rusiji, da naj se zlasti pospešita komasacija in melioracija, kjer še nista bili izvedeni, in da naj se nadaljuje s konsolidacijo razmer z izgraditvijo kmetijskega kredita in zavarovanja.

Glede zavarovanja stavbinskih kreditov je bil odsek mnenja, da se ne priporoča poseben zakon glede na izboljšanje stanovanjskih razmer.

Drugi odbor za zasebno pravo je razpravljal o reformi veljavnega akcijskega prava in sklenil, da naj se obdrži koncesijski

sistem. Glede prospekta se priporoča prevzem predpisov na Slovaškem veljavnega ogrskega trgovinskega zakona tako pri simultanem, kakor tudi sukcesivnem ustanavljanju in glede odgovornosti ustanoviteljev. Prepovedi emisije pod pari in novih emisij, preden so popolnoma plačane starejše, naj se obdržijo. Zagotoviti je vplačilo osnovne glavnice s tem, da se poostrijo sankcije zoper ustanovitelje. Lastnikom akcij starejših emisij naj bo izrečno priznana pravica do akcij nove emisije, ta pravica se sme omejiti le s kvalificirano večino občnega zbora. Glede organizacije naj se predpiše, da morajo biti člani uprave samo fizične svojepravne osebe, da naj bo izključitveni razlog bračna zveza, sorodstvo in svaštvo za nadzorni odbor, da mora imeti večina članov uprave svoje bivališče v tuzemstvu, dočim naj vlada odloči, ali naj se zahteva tudi državljanstvo, ali ne. Člani uprave morejo biti samo lastniki akcij v tako visokem številu, da bi se ta predpis ne mogel obiti. Člani uprave se morajo posvetiti poslovanju družbe s skrbnostjo dobrega trgovca. Za odškodninski zahtevek naj bo ustanovljena solidarnost, oprostilni razlogi naj bodo samo nezakrivljena nevednost o škodljivosti in pa izrečno zavarovanje člana proti škodljivemu sklepu. Aktivna legitimacija za uveljavljanje odškodninskega zahtevka naj pripade družbi, zastopani po nadzorstvenem svetu. Za člane uprave naj bo prepovedano konkurenčno udejstvovanje in za njihove posle z družbo predpisano odobrenje nadzornega odbora. Nadzorni odbor naj bo obligatoren, pri čemer smejo $\frac{1}{4}$ mest zasesti neakcionarji. Nadzorni odbor se more oprostiti odgovornosti za pravilnost računov le, če pregled računov prepusti strokovnjakom. Če nima v svoji sredi računskih strokovnjakov, naj bo njegova dolžnost, naprositi za pregled računov strokovnjake. Prepove naj se, izdajati akcije z večjo pravico do glasov. Dosedanji predpisi glede zaščite manjšine so nezadostni in jih je spopolniti po vzoru nemškega trgovinskega zakona in zakona o osnovanju akcijskih družb iz leta 1930. Treba je večje publicitete za delo v akcijskih družbah, zlasti za bilansiranje. Treba je povečati pravico akcionarja na informacijo, ki naj pa ne bo individualna in ki naj se vrši samo na občnem zboru. Dosedanji predpisi glede finančnega prava so nedostatni. Potrebni so specialni predpisi, kako sestavljati bilance, pri čemer se pa ne priporoča, da bi se zakonito pripuščale tihe rezerve.

Drugo vprašanje se je tikalo zaščite avtorjev na področju radio-difuzije z ozirom na člen 11. bis rimske konference iz leta 1928., ki je dopolnila člen 11. bernske konvencije. Sklenjeno je, da je prilagoditi češkoslovaški zakon rimskemu zaključku in razširiti zaščito avtorjev tudi za radiodifuzijo, pri čemer je omogočiti društvom za difuzijo, ki stoje pod državnim nadzorstvom, njihov obstoj, na drugi strani pa zaščititi materialne in idealne interese avtorjev.

Kar se tiče dopustnosti prenosa zahtevka na odškodnino še pred nastopom škode, se priporoča, da naj se tak odstop pri reformi civilnega prava ne dopusti, izvzemši v korist oseb, ki imajo stvarno pravico na zavarovani stvari, odnosno direkten interes na ohranitvi stvari. Pri tem pa je treba omogočiti, da bo zavarovalec zavarovano stvar znova lahko zgradil ali uredil. Zavarovanje tujih stvari naj se smatra kot zavarovanje na tuj račun, v kolikor ni razvidno, da gre za zavarovanje lastnega interesa.

Tretji odsek se je bavil z vprašanji civilnega postopnika. Prvo vprašanje glede dopustnosti novot v prizivnem postopku je bilo predmet silno živahnih debat. Pravniki iz Slovaškega in Podkarpatske Rusije so bili enotno za pripustitev novot v prizivnem postopanju. Prav tako vsi člani kongresa, ki so pripadali advokatskemu stanu. Dasiravno je predsednik že vnaprej izključil iz debate vse nepravniške in občne argumente, n. pr. konservativnost, demokratičnost, tuji vzori itd., je vendarle razprava postala tako ogorčena, da ni prišlo do nobenega sklepa in zato tudi na glavnem zborovanju ni bil ta predmet obravnavan, češ, da se znanstveno razpravljanje tam neha, kjer se začnejo strasti. Zato je bil ta predmet pridržan razpravljanju na prihodnjem pravniškem kongresu. Glede ostalih vprašanj je prišlo do sporazuma, pri čemer se je ugotovilo, da je pogoj za izvedbo sklepov ta, da bo češkoslovaško sodstvo v popolnoma normalnem stanju, za katero naj skrbijo vsi odlični faktorji. Pridrži naj se ustanova sodnikov poedincev tudi v zbornosodnih stvareh na I. stopnji. Razširjenje njihove kompetence se odklanja, pač pa naj bo strankam prepuščeno, da se zedinijo na sodnika poedinca v imovinskih sporih, ki spadajo pred senate. V pravnih za ločitev zakona naj bi se dopuščala obnovitvena tožba brez posebne omejitve. V zadevah razporeke in pa neveljavnosti zakona pa le takrat, kadar se zahtevku ni ugodilo. V vprašanjih obstoja zakonske zveze naj sploh ne bo pripuščena obnovitvena tožba, če je bilo razsojeno, da je zakon neveljaven ali pa dovoljena razporeka. Le v vprašanju krivde naj bo dopustna obnovitvena tožba.

IV. odsek je razpravljal o kazenskem pravu. Predvsem se je izrekel za reformo obstoječega zakona o tisku iz leta 1924. glede obrambe časti in pa za pospešitev celega postopka. Tudi za ta kazniva dejanja naj veljajo splošna načela kazensko-pravne odgovornosti. Glede dokaza resnice naj se ne zahteva striktni dokaz, temveč dokaz, da je očitek v bistvu istinit. Glede porotnih sodišč se izreka za njih reformo, kakor je predložena leta 1929. v kazenskem postopniku. Glede mladinskega sodstva se priznava nujna potreba kodifikacije in unifikacije kazenskega sodstva nad mladino in pozdravlja vladni zakonski osnutek. Materialno in formalno kazensko pravo naj bo spremenjeno tako, da se bo mladina lahko uspešno zboljšala ter pravno in socialno ohranila. Izraža pa želje, da naj sodnik ne bo prisiljen v slučaju krivdoreka naložiti kazen, temveč umestne vzgojne mere, dočim naj pri daljših kaznih na svobodi bo sodniku dana pravica, da odredi najvišjo in najnižjo mero kazni, ki naj bo v tem okviru izvrševana samo tako dolgo, dokler se ni dosegel vzgojni cilj kazni.

Peti odbor za javno pravo je razpravljal o ničnosti upravnih aktov in priporočal, da naj se imenuje tak akt le tedaj neveljavnim, kadar se hoče izraziti popolna neučinkovitost. Glede odgovornosti države za škodo, povzročeno po uradnikih, se je odsek izjavil za tako odgovornost s pravico regresa proti organom. O škodi naj razpravlja tako glede obstoja, kakor tudi glede višine upravno sodišče. Isto velja glede škode zaradi neuradovanja. Ta odsek je razpravljal tudi o državnih podjetjih, pri čemer se je priporočalo, da naj se imenujejo tako samo tipična podjetja. Takim državnim podjetjem, ki imajo pridobitni namen, naj se priznava pravna

subjektiviteta in neodvisnost od državne administracije. Poenostavljenje uprave je nujno potrebno, pri čemer bo tudi upoštevati pravno varnost državljanov napram interesom zavoda.

Šesti odsek za finančno pravo je razpravljal o fondih za izravnanje ter ugotovil, da so bili potrebni samo v prehodni dobi. Pri definitivni ureditvi financ samoupravnih teles je ugotoviti njihove naloge in jih spraviti v sklad z dohodki. Odbor se je izrekel za reformo kazenskega postopka v dohodarstvenih stvareh po načelih modernega kazenskega prava in postopka, torej za obtožbo, javnost razprave, svobodno ocenjevanje dokazov in podobno. V senatih takih kazenskih sodišč bi morali sodelovati finančni pravniki. Odsek se je tudi izjavil za reformo pristojbinskega prava in za nov zakon, ki naj bo sestavljen sistematično in ne po abecedi in kolikor mogoče enostavno. Takse naj bodo izražene v procentih.

Kongres je bil spopolnjen tudi z raznimi družabnimi prireditvami.

Dr. J. Žirovnik.

Književna poročila.

Dr. Pavlović Toma: Osnovi meničnog prava i komentar novog meničnog zakona sa odnosnim zakonima i uredbama. »Urania«, Novi Sad, 494 strani, cena nevezani knjigi 100 Din, vezani 120 Din.

Dočim imamo k novemu meničnemu zakonu že celo vrsto komentarjev in tudi nekaj sistemov, vsebuje Pavlovićeva knjiga sistem (občni del, 108 str.) in komentar (320 str.). Dodani so kot III. del »osnovi postopka u meničnim stvarima« s komentarjem §§ 643—654 novega zakona o civilnem spornem postopanju in uredbe o protestnih registrih in praznikih, zakon o dopolnitvi § 109 m. z. in § 28 č. z. in obširno stvarno kazalo.

Pisatelj je občni del namenil kot učbenik onim, »koji nemaju ni osnovna znanja iz meničnog prava« in vzel vanj toliko, kolikor misli, »da je potrebno za onog, koji dotle nije poznavao osnove meničnog prava, da bi mogao razumeti razlaganja u komentaru«. »Upotreba komentara«, pravi pisatelj dalje, »pretpostavlja dakle, da je čitalac ili proučio opšti deo ove knjige ili da poznaje inače koji raniji menični zakon, u glavnom pretpostavlja, da ga sudija, javni beležnik ili advokat upotrebljava.« Ker pripadniki teh poklicev poznajo dosedanje menične zakone in eden ali drugi sistem meničnega prava, je s tem prav za prav rečeno, da delitev ni bila potrebna, tem bolj, ker pisatelj sam priznava, da se ni mogel izogniti pozivanju poedinih mest občnega dela v komentarju in obratno.

Ker je težko reči, kateri način razporeditve snovi meničnega prava je najboljši, ni da bi prigovarjal sistemu občnega dela, vendar je nekam čudno, da so prigovori za indosamentom, pa pred obliko, sestavinami in vsebino menice, akceptom, avalom; da je menična zaveza obdelana za indosamentom in akceptom, pa pred avalom in intervencijo, indosament pred izdajo temeljne menice; da je protest za menično-pravnimi dejanji, ta pa pred avalom in intervencijo itd. Priznati pa je treba, da je pisatelj snov po sistemu, ki si ga je načrtal, obdelal prav spretno.

V komentarju so pri vsakem paragrafu na kraju, za razlago, navedene odločbe avstrijskega, češkega in madjarskega vrhovnega sodišča in stola sedmorice, kolikor so po pisateljevem mnenju še uporabljive z ozirom na naš novi menični zakon. Pri izberi sodb bi bila po mojem mnenju potrebna večja kritičnost; pisatelj neredko navaja nasprotujoče si razsodbe — to seveda nikakor ni krivo —, ne da bi vedno zavzel odločno stališče, katera se mu vidi pravilna. Škoda je tudi, da poleg številke in leta ni navedena tudi zbirka odločb ali strokovni list, kjer je sodb objavljena. Kontrola je tako jako otežena, kar je tem neprijetnejše, ker gre za sodbe na temelju »starih« zakonov in bi bilo često prav koristno uveriti se, ali citat res ustreza dejanskemu stanu primera — večkrat je to precej dvomljivo. Dobro, dasi malo nenavadno je, da so poedini odstavki v občem delu in komentarju neprekinjeno šteti z zaporednimi številkami, citacija je s tem zelo olajšana.

Stvarno je komentar prav dober, veliki večini pisateljevih trditev treba povsem pritrditi; posebno naj omenim izvajanja v št. 19, 55, 217, 410, 416, 417, 426, 427, 442, 455, 533/1, 535, 545 odst. 2, 680, 694, 700, 742, 861, 1002, 1013, 1015, 1099, 1154, 1165, 1197, 1204—1210, 1219—1234 (zlasti 1230), 1272. Škoda le, da se je pisatelj, ki ima mnogo dobrega čuta za pravilno mnenje, v nekaterih spornih vprašanjih zadovoljil s tem, da je enostavno navel nasprotna mnenja.

Motilo bo, da pisatelj poleg nekaterih nemških in madjarskih avtorjev navaja samo Stražniškega, Čimića in Vrbanića. Domača literatura o našem novem meničnem zakonu bi morala biti izčrpno citirana, v sistemih bi se morala povsod navesti stran!

V vseh poedinostih se pač ne skladam s pisateljem. Naj navedem najvažnejše primere, v katerih se mi pisateljeve trditve zdijo krive ali vsaj dvomljive (številke pomenijo odstavke v knjigi).

Št. 26. Pogrešna je trditev, da more podpis akceptanca za čast biti na lastni menici; pravilno, dasi ne povsem jasno, v št. 233 lit b. — št. 35. Obveznica ni vedno samo dokazna listina; ne bi podpisal tudi mnenja, da je pri menici »papir« glavna stvar, menična terjatev odnosno zaveza pa akcesorna. Zato tudi izvajanj v št. 36 in 37 ne bi vseskozi odobril, n. pr. št. 36 t. 5, št. 37 t. 2 in 3. — št. 42, 43, 44. Trditev, da indosatar po indosamentu postane »samostalan, od obima indosantovog prava nezavisnim (sic) vlasnikom menice«, da z lastninsko pravico pridobi v menici vteleseno menično terjatev »u onoj sadržini, kao što je u menici izraženo,« je pisatelj sam ovrgel, ko v št. 134 pravilno uči, da »zakoniti imalac menice je većinoma ujedno i sopstvenik menice, ali ne mora biti. Zakoniti imalac menice, i ako nije sopstvenik, može vršiti prava verovnika meničnog t. j. sva prava, koja iztiču iz menice«; pravilno tudi v št. 494—500. Vendar pa se »lastnina« zopet nepotrebno in celo krivo uporablja za tolmačenje učinkov prokurnega, navideznega in zastavnega indosamenta (št. 566, 558, 561). — št. 43 lit. d. Ni res, da bi indosament nadomestoval denuntiatio debitoris cessi, češ »kod cesije dužni mora biti o cesiji obavešten«. Predvsem za veljavnost cesije denuntiatio ni bistvena, pri menici pa dolžnikov o indosamentu ni treba obveščati predvsem zato, ker gre za iskalni dolg, čigar plačilo se more redno zahtevati le z menico v roki. — št. 50. Krivo je, da je blanko-indosament le oni, ki vsebuje samo indosantov podpis; bistveno je za slepi indosament, da ne označuje indosatarja, bolje v št. 476. — št. 57—62.

Premalo je pojasnjena razlika med nepoštenostjo v smislu § 16 odst. 2, lokavstvom po § 16 odst. 1 i zlo miselnostjo ali veliko nemarnostjo po § 15 odst. 1 m. z., bolje v komentarju pri § 16. — Št. 95 sl., 326 sl., 366, 383. Plačilni kraj in kraj izdaje se ne bi smela navajati kot sestavini temeljne menice, ki ni treba, da so na vsak način na menici; samo to ni potrebno, da bi bila posebej, naravnost, označena kot taka, krajevni določili sami se morata dati posneti iz same menice. — Št. 107, 536/3, 540/8. Niti besedilo zakona niti praktična potreba ne podpirata trditve, da bi se smela mesta, ki so namenjena za določitev dospetka, kraja izdaje in plačilnega kraja, pa so ostala prazna, izpolniti le, če se za menico upotrebi uradna golica, vse to je, ako je menica stilizovana po razporeditvi uradne golice, mogoče tudi takrat, kadar se ni upotrebila uradna golica. — Št. 151, 320 (51), 598, 723, 797, 798. Ne bo prav, da protest nikdar ne bi bil potreben za ohranjanje meničnih pravic zoper glavnega meničnega zavezanca: po § 59 odst. 2 m. z. bi bil prost zaveze akceptant, če se menica, ki je on ni plačal, ne predloži osebi, ki jo je sprejela njemu v čast, in se ne napravi protest, ako je ne plača. — Št. 168. Ni pravilno, da je niz indosamentov neprekinjen, kadar je prvi indosament podpisal remitent, vsak sledeči pa indosatar iz prejšnjega indosamenta; za (formalno) legitimacijo zadostuje podpis z imenom remitenta itd.; pravilno v št. 175. — Št. 185. Ni prav, da se regresnemu zavezancu plačilo ne sme potrditi na menici, on tega le ne more zahtevati; pravilno v št. 779. — Št. 294, 298. Netочно je, da sta Jugoslavija (in Poljska) haaški menični regleman sprejeli na osnovi mednarodne obveze kot podpisnici haaške konvencije, ta konvencija je iz l. 1912. Taka zaveza jima ni bila naložena niti po mirovnih pogodbah. Pač pa je res, da so vse ali vsaj večina držav, iz katerih ozemlja sta nastali Jugoslavija in Poljska, bile podpisnice haaške konvencije. — Št. 405, 414, 418, 542/1, 2. Dasi so izvajanja o domicilu in domicilijatu vobče prav dobra, se vendar ne more reči, da je razlika med §§ 4 in 26, odst. 1 m. z., v tem da prvi govori o domicilu v tem smislu, da naj se plačilo išče pri kom drugem nego pri trasatu, drugi pa v tem smislu, da je menica plačljiva v drugem kraju nego v trasantovem prebivališču; v resnici obsega § 4 oba primera, § 26 pa daje določbo za drugi primer. — Kar se tiče naknadnega domiciliranja po imetniku menice, po mojem mnenju ni dovoljeno, če za ta del ni sporazuma ali prometne šege; to kaže baš § 16, odst. 2. — Št. 538/2. Izraz »da je menica naknadno izpolnjena protivno učinjenom sporazumu« ne zadene samo po vsebini nepravilne izpolnitve, nego tudi izpolnitev po drugi osebi kakor oni, ki naj bi po sporazumu blanko-menico naknadno izpolnila. Res je le, da je sporazum glede vsebine pogosta, glede osebe izpolnitve pa prav redka stvar. — Št. 573. Tu bi bilo kazalo citirati št. 700 in 717. — SP I (str. 227). (Madjarska) sodba, da ima akceptant, ki je menico plačal, menično tožbo zoper soakceptanta, kolikor se temu ne protivi občepravno razmerje med obema, je, tako splošno, prav gotovo kriva; kontrolirati je nisem mogel. — Št. 607. Sam podpis na hrbtu menice ne bo vedno pomenil indosamenta, lahko ne bi pomenil sploh nič (meničnopravnega). — Št. 609. Bojim se, da ne bo vedno tako lahko, kakor meni pisatelj, ustanoviti, ali sam podpis na licu menice pomeni aval ali trasantov podpis. Kriterij, da trasantov podpis mora biti pod besedilom menice, odreče, če sta oba podpisa (na desno) pod besedilom, razlika je pa znatna,

sotrasant ima menične pravice samo zoper akceptanta, avalist tudi zoper trasanta. — Št. 659 lit. c. Akceptant ni v zamudi šele od vročitve menične tožbe, nego že od brezuspešne (pravilne) prezentacije radi plačila; ne vem, kako more pisatelj nasprotno trditi s pozivom na sodbe, ki jih navaja pri § 41 mz. — Št. 748. Gotovo se protest lahko oprostí tudi brez zaznamka na menici, ampak potem oprostitev ne velja napram onim, ki jim trasant ne dokaže, da jim je bila znana. — Št. 764. Primer, ki ga daje pisatelj za izračunavanje regresne vsote pred dospetkom, ako so v povpoglednici določene obresti od menične vsote, in njegova polemika s Stražnickim sta kriva. Pisatelj trdi, da nima smisla obresti (iz menice) naprej računati od akceptiranja do dospetka in potem odbijati jih za čas od trenutka regresa do dospetka, češ, da se doseže isti rezultat, če se računijo samo od dne akceptiranja do dne regresa; na pr. menična vsota 100.000 Din s 6% obrestmi naj se plača 4 mesece po akceptiranju; po računu Stražniskega da bi dobili

$$100.000 + 100.000 \times 6 \times 4 - \frac{100.000 \times 6 \times 3}{100 \times 12} = 102.000 - 1500 = 100.500;$$

to pa dobimo tudi, če računimo

$$\frac{100.000 + 100.000 \times 6 \times 1}{100 \times 12} = 100.500.$$

Ta račun ni pravilen, po Stražnickem je formula

$$\frac{100.000 + 100.000 \times 6 \times 4}{100 \times 12} - \frac{102.000 \times 6 \times 3}{100 \times 12} = 100.470.$$

Pri tem pa je pisatelj še prezrl, da obrestna mera v menici ni da bi morala biti enaka eskontni meri (§ 47 mz); razlike so potem lahko mnogo večje, n. pr. v menici 12%, eskontna mera 5%; po Stražnickem — čigar mnenje je edino osnovano v zakonu —

$$\frac{100.000 + 100.000 \times 12 \times 4}{100 + 12} - \frac{104.000 \times 5 \times 3}{100 \times 12} = 102.700$$

po Pavloviću pa 101.000; ali v menici 4%, eskontna mera 6%, po Stražnickem

$$\frac{100.000 + 100.000 \times 4 \times 4}{100 \times 12} - \frac{101.333.33 \times 6 \times 3}{100 \times 12} = 99.813.33,$$

po Pavloviću 100.333.333. (Na obresti do dne akcepta se nisem oziral.) — Št. 828, 829. Po mojem mnenju plačnik za čast originarno dobi menične pravice; naš zakon je, po haaškem reglemanu, res nekoliko nejasen, ženevski regleman (1930 l.) je nejasnost odpravil v smislu mojega mnjenja. — Št. 854. Ne bo res, da hranitelj ne sme v akcept poslanega duplikata vrniti pošiljalcu; on je pošiljalčev mandatar in se mora ravnati po njegovih navodilih, dokler se ne oglasi imetnik cirkulacijskega duplikata. Ta ima, če ne dobi v akcept poslanega duplikata, nadaljnjo pot predpisano v § 65, odst. 2, mz., nima pa nikakršnega zahtevka zoper hranitelja. — Št. 918. Pisatelj dvomi, da bi se o več soglasnih menicah smel napraviti en sam protest, seveda ako sta protestant in protestat v vseh isti osebi; ako pa se to prizna, meni, da tak protest vendar ne bi bil mogoč, če je protestat v eni menici trasat, v drugi domicilijat; to je seveda res, ampak ti dve menici nista soglasni! — Št. 946. Tolmačenje besed »list po list« v § 76, odst. 2 mz. v tem smislu, da treba za prepis

vsakega protesta v protestni register vzeti nov list, da se torej prepis ne sme začeti n. pr. sredi strani, če je druga polovica prazna, niti ne na drugi strani lista, čigar prva je popisana, se mi vidi preozko. Zakon hoče pač le reči, da naj v registru ne bo nepotrebnih praznin; nekaj praznega prostora pa bo treba puščati že za vpisavanje zaznamkov po § 7 uredbe o protestnih registrih. — Št. 964. Pisatelj meša priposestevanje z zastaranjem in govori celo o »meničnopravni doselosti«. — Št. 1041. Ni potrebno, da bi zastavodajalec v pismeni izjavi po § 86 odst. 1 mz. izrekel, da si sme zastavni upnik zadostiti brez tožbe; to dovoljenje daje zakon, samo za dajanje zastavne pravice je poleg predaje potrebna pismena izjava. — Št. 1074. Ni res, da akceptant ne more zahtevati amortizacije menice; § 90, odst. 2 mz. daje pravico zahtevati amortizacijo menice vsakomur, ki bi na osnovi prešle menice bil upravičen uveljaviti kako pravico, in akceptantu je morda prešla plačana pa nepobotana menica. — Št. 1083. Da se izreče amortizacija, ni treba novega predloga po izteku ediktalnega roka. Zakon ga ne zahteva, praktične potrebe tudi ni: kdor je sprožil amortizacijsko postopanje, baš hoče (končno) amortizacijo. — Št. 1187. Po mojem mnenju ex fide bona ne more biti sporno, da morata protestant in protestni organ upoštevati resnično poslovalnico (stanovanje) protestata, če jima je znana in vesta, da je naslov v menici naveden nepravilno. — Št. 1189. Dvomljivo je, ali sama činjenica, da se protestat ni protivil prezentaciji v nepravilnem času, pomeni njegov pristanek; vsekako bo previdnejše, v protestu pozitivno ugotoviti pristanek.

Te pripombe naj ne zmanjšujejo knjigi vrednosti, le dopolnjujejo naj jo. Vsled svoje vsebine, gladkega in lahko razumljivega jezika zasluži, da po nji pridno segajo tudi slovenski pravniki.

M. Škerlj.

Dr. Čulinović F.: O slobodi volje. Štamparija Vujičin Lazar, Veliki Bečkerek. (Brez letnice.) Št. 143. Cena?

Pisatelj je starešina sreskega sodišča v Velikem Bečkereku, pa ga srečamo prvič kot borca na poprišču kazenskopравnih problemov. Naznanjeno njegovo delo se loti temata, ki sega globoko v pravno filozofijo. Smer mu je jasna. Na dveh mestih jo je pregnantno izrazil. Na koncu prvega dela (str. 37) pravi: »Mislim, da me neče pobiti budućnost, ustvrdim li da će determinizam posvema suzbiti i poslednje tragove indeterminističkog shvatanja i da će se mnogi od naših potomaka u čudu pitati, čemu je trebalo tolike borbe, da se objasni ovako jasna istina.« Na kraju tretjega (zadnjega) poglavja pa je prišel do zaključka: »Determinizam vodi do toliko željenog carstva božjega na zemlji, jer će po njemu doći do prave moralnosti bez krivnje i bez kazne, po njemu će doći do čistog altruizma, a to je najviša i najčišća društvenost« (str. 143). Vse te teze skuša pisatelj podkrepiti v lepih besedah z logičnimi in psihološkimi izvajanjmi, pa tudi z mnogimi historičnimi reminiscencami. Knjiga se lepo čita, ali strokovnjaku pravniku ni prinesla novih odkritij, niti novih argumentacij. O konstrukciji kazenskega prava na deterministični osnovi čitamo pri Čulinoviću (str. 128): »Mesto zločinca — socialno opasan individuum, mesto krivnje svest o protipravnosti, mesto kazne socialnozaštitna mera«. Če pravi pisatelj o našem kazenskem zakoniku z dne 27. januarja 1929, da ima le neke indeterministične spomine kot v § 73, da pa ga je šteti v vrsto determinističnih pozitivnih prav, potem prezre kardinalno njegovo zasnovo: Naš kazenski zakonik je premostil brezno pravnofilozofskih sporov na ta način, da je uvedel poleg kazni

— očuvalne odredbe (»mere bezbednosti«) in da imajo poslednje pač nalogo vršiti funkcije zaščitnih mer, ali — v glavnem ostane vendar vračunljivost in kazenskopravna odgovornost podlaga — kazni. Sicer pa smo nazora, da tudi Čulinovičeva »svest o protipravnosti« ne bi mogla imeti mesta v deterministični zasnovi kazenskega prava; saj je tudi njena pojava nujna v smislu determinizma. Za praktično kaznovanje država zares ne potrebuje niti indeterministične niti deterministične idejne zasnove, ampak samo možnost spoznanja in na njej temelječo zavest storilca, da ravna proti normam kazenskega zakona. Niti fikcije te možnosti ne pripušča; če je zavest podana, pride kazni, če ni podana, ker ni vračunljivosti, pride, kjer treba (povsod ni potrebe), — odredba očuvalnega sredstva.

Dasi se torej z načelnim glediščem o potrebnosti determinizma ne strinjamo, ipak priznamo, da je njegovo delo z velikim trudom napisano štivo kot nalašč za uvod v pravno filozofijo, ob katerem se more kritični duh čitalca razbistriti in dokopati do lastnega mnjenja — o svobodi volje. Samo glede mnogobrojnih citatov si utegne kritični čitatelj poželeti točnejše označbe vira in ne samo splošnih trditvev o trditvah drugih pisateljev, ker se sicer citati ne dajo najti. Upamo, da se bomo z razboritim pisateljem še večkrat srečali na polju kazenskopravnih problemov.

Dr. Metod Dolenc.

Dr. Rudolf Pollak: Rechtsfälle aus dem Wechsel- und Scheckrecht. Moric Perles. Dunaj in Lipsko. 1928. 62 strani. Cena?

Knjižica je 2. oddelek 2. zvezka zbirke, o kateri sem poročal v Sl. Pravniku 1928, str. 182, (gl. tudi Sl. Pravniki 1930, str. 48). Kar je tam rečeno, velja tudi za to knjižico, edino to bi se morda dodalo, da je od 124 primerov — med njimi le 10 čekovnopravnih — znatno več lahkkih nego v drugih zvezkih, pač posledica formalnosti meničnega prava. V mnogih primerih je rešitev soodvisna od predpisov občnega državlanskega, trgovinskega, procesnega, izvršilnega, stečajnega, poravnalnega prava. Tako spajanje je na polju meničnega prava jako smotreno, saj v življenju ni drugače, vendar je nekaj primerov takih, da prav za prav ostane prav malo meničnega prava (n. pr. št. 38, 52, 61, 81). Pri znatnem delu primerov bi rešitev po naših novih zakonih o menici in čeku bila lažja ali drugačna nego po avstrijskem pravu ali bi se vsaj drugače utemeljevala (n. pr. št. 4, 9, 23, 26, 30, 48, 55, 56, 60, 62, 70, 83, 87, 102, 106, 109, 113, 115, 116, 123, 124); na to bo moral misliti, kdor bo pri nas uporabljal zbirko. Stvar okusa je, ali kaže v meničnopravnih primerih za udeležene osebe uporabljati tudi imena kakor Marullus, Lentulus, Labienus, Cajus, Fabius.

M. Škerlj.

Dr. Abraham Hans Fritz: Vom Rechte, das mit uns geboren. Das Ziel (Der Weg) Der Meister. Berlin 1929, Verlag von Otto Liebmann. M. 5.50. Str. 136.

Knjiga je bila spisana o priliki petdesetletnice, odkar se je pričela praksa državnega sodišča v Nemčiji (1. oktobra 1879), in naj ima svrho, da pripravlja pot pravni bodočnosti. Izhaja iz pač pravilnega opazovanja, da se baš sodobna inteligencija v svoji globoki notranjosti odvrča od našega pozitivnega prava in še bolj od našega praktičnega pravosodja. Izobličil se je nov pravni ideal: Pravo naj bi bilo podvignjeno od duha najjačje stvarnosti, od izenačenja med zahtevami celokupnosti in vsakega individua; ono naj se prikazuje kot zapoved vsestranskega med-

sebojnega spoštovanja, a kot prokletstvo vsake »unfairness«. Spoznanje tega ideala vodi do razpotja med moderno mislečim človekom in med profesionalnim pravnikom. Že Goethe je to občutil, ko je rekel: »Es erben sich Gesetz und Rechte, wie eine ew'ge Krankheit fort... Weh dir, dass du ein Enkel bist! Vom Rechte, das mit uns geboren ist, von dem ist leider nie die Frage«. Tu da je dana klasična formulacija pravega prava. Abraham, berlinski odvetnik, že znan pravniški pisatelj, misli, da je resno uvaževati očitek, da delajo državne zakone starci, mesto »mladine«. Nedostaje eksperimenta »mladine«, premalo je med pravniki »produktivnih tvorcev«, merodavni so največ politični vidiki. In vendar revolucionarni prevrati ne smejo služiti za izvor tvorbi prava za bodočnost, oni morajo ostati historično-izjemni pojavi. Pisatelj ve, da je ustvaritev fundamentov za novo pravo še daleko, pot do tja pa mu je zapisana v Nietzschejevi tezi: »Kar najmanj države, kolikor mogoče malo državnega prisilnega prava«. Bodočnost naj prinaša čimveč, veliko več nego doslej — avtonomnega prava; razvoj prava naj pride v roke tistih nosilcev oblasti, ki že doslej posredno vplivajo nanj (zlasti kolektivnih korporacij). Naše moderno življenje ipak zahteva čvrstih pravnih norm; ako teh ne bi bilo, padla bi vsa teža spoznanja prava na rame sodnika, a s tem bi nastala pravna nesigurnost. To so glavne misli Abrahamove, ki jih je v naslovu označil s »ciljem«.

Ne moremo prikazati vsega, kar pisatelj izvaja prehajajoč v kritiko stvarnega prava, ki bodi »pot« k novemu pravu. Samo nekoliko primerov naj zadošča. Denarne kazni, custodia honesta morajo ostati. Smrtno kazen popolnoma odpraviti, ne pojde. Problem zaprečevanja porodov se ne dá rešiti s kazenskimi normami. Intimnih konfliktov duševnega in gonskega življenja mi pravniki ne bomo rešili s pravnim nasiljem. Mnogo pravnih nastaja v Nemčiji radi tega, ker je dovoljeno izpremembe pogodb, ki so listinski potrjene, — dokazovati s pričami, česar druge države ne dovoljujejo. Ne gre, da bi se individualne pravice v privatnem pravu tirale do skrajnosti. Prav je, da je stavljeno na nemškem pravniškem kongresu za leto 1930. vprašanje, ali ne bi bilo umestno, da se zahteva samo listinski dokaz za obstoj pravnega posla. (Kongres je radi državnih volitev preložen z istim programom na leto 1931. Op. poroč.) Za spore o mezdah treba tarifnih pogodb; kdor zahteva zaščito svoje koristi, mora poprej izpolniti svoje dolžnosti po svojem lastnem pravnem mišljenju.

Naslednje poglavje je naslovljeno »O nas juristih«: Blasfemija je, da se pripisuje 25 do 30 letnemu človeku, ki še nikdar ni izvrševal samostojnega poklica, sposobnost za sojenje. Mlad jurist ostani svoboden, položaj odvisnega uradnika ga samo moti pri spoznavanju revolucionarnega prava in življenja. Skušnjave, da zastopnik stranke vodi pravdo z nelojalnimi sredstvi in da se identificira s strankinimi interesi, čeprav se to z etičnega ali socialnega stališča ne dá opravičiti, so hujše, čim večja je konkurenca, zlasti od strani mlajših odvetnikov. Zato je utesnitev števila forenzično delujočih odvetnikov brezpogojna zahteva pravega pravosodja. Ta zahteva pa vodi, če se noče zapreti dostop do odvetništva, do dvodelbe odvetništva. Višja vrsta bodi odvisna od položbe posebnega višjega izpita, a samo njej bodi odkazano mnogo širše polje delavnosti. Pred pravdo naj pride do obligatoričnih poskusov sprave, koje naj obavljajo odvetniki nižje vrste. Iz najizkušenejših odvetnikov

vsake vrste naj se imenujejo dosmrtno nastavljeni sodniki. Idealni tipus jurista bodočnosti bodi tipus nemškega gentlemana; torej niti tu ne suženjskega posnemanja Angležev. Juristično šolanje pa se ne sme zanemarjati.

Glede teh idej je pisatelj v nadaljnjem poglavju zasnovo poseben načrt s podrobnimi paragrafi. Ta nudi oglašeno besedilo, kako se naj pravde sprečavajo (avtonomno pravo, listinski dokazi), kdo naj postane odvetnik, kdo sodnik, kakšen bodi tok pravosodja, kako naj sodelujejo odvetniki v civilnem procesu, kako pri juristični upravi. Pisatelj daje k mnogim svojim paragrafov obširen komentar. Največ se drži pri tem znanega »Schiffers Entwurf«, upošteva pa tudi še druge moderne predloge.

V zadnjem poglavju je podal Abraham sintezo pomena, ki naj ga ima Friderik Nietzsche za pravni razvoj v sedanjosti. On mu je »Meister«. Kakor smo sledili radi Abrahamovim izvajanjem v prvem oddelku, tako malo nam je všeč premlevanje Nietzschejevih nauk, ki pač fascinirajo po blesteči dikciji in drzni umstveni spekulaciji, a po naši misli za praktični razvoj prava, (ne pa pravnih idej vobče), ne morejo imeti realnega pomena. Nietzsche ni bil objektivna natura, ampak skozinsko subjektivno usmerjen filozof, ki je mnogokrat sam s seboj prišel v navzkrižje. Da je mera pri poklanjanju Nietzschejevemu duhu polna, citira Abraham na zadnjih 26 straneh iztrgane stavke iz posameznih njegovih del. Res ne vemo, zakaj je bilo to potrebno. Inteligentni juristi so filozofa več ali manj studirali in zavzeli napram njemu svoje stališče. Če stoji kot zadnji aforizem v knjigi to-le: »Also sprach Zarathustra. Von grossen Ereignissen: Nicht um die Erfinder von neuem Lärme: um die Erfinder von neuen Werten dreht sich die Welt. Unhörbar dreht sie sich«, onda se po pravici vprašamo: Ali ni ta banalna resnica adresirana na vse misleče ljudi, zakaj bi se tikala specialno juristov in prava, ki ga še ni? Ali naj šteje dokaj megleno pravo bodočnosti po predlogih Abrahama za »novo vrednoto«? Dvomimo, da bi knjiga s takim zaključkom pomenjala resnično proslavo polstoletnega delovanja državnega sodišča v Nemčiji.

Dr. Metod Dolenc.

Zbornik znanstvenih razprav. VII. letnik. Samozaložba proforskega zbora juridične fakultete v Ljubljani. Ljubljana 1930. Str. 185. Cena 48 Din.

Vsebinsko prinaša VII. letnik zbornika dvojce razprav narodnogospodarske (oz. statistične) vsebine, dvojce razprav iz pravne zgodovine, po eno iz cerkvenega, civilnega in kazenskega prava. V razpravi »Racionalizacija gospodarstva« nas seznaja dr. Bilimović o aktualnem problemu, po katerem je razprava naslovljena, in popisuje podrobno, v čem obstoji racionalizacija posameznih podjetij ter prehaja nato k orisu medgospodarske racionalizacije, ki naj odstranja nevarnost nadprodukcije, ki jo poveča racionalizacija posameznih podjetij. Sintezo zanimive razprave tvori piščevje prepričanje, da je sodobna racionalizacija socialna, ker v splošnem znižuje blagovne cene, dviga mezdo, krajša delovnik in tudi prej zmanjšuje brezposelnost, kakor jo povečava. Žal ta zadnji odstavek ni glede na današnjo krizo obširnejše razpreden. — O razpravi dr. Dolenca »Pravni institut »Klausel des allgemeinen Landschadenbundes« v slovenskih deže-

lah« prinese Slov. Pravnik posebno poročilo. — Druga pravnozgodovinska razprava je dr. Koroščeva »Sistematika prve hetitske pravne zbirke (K Bo VI 3)«. Pisec ne podaja le razčlenitve te pravne zbirke po vsebini, marveč skuša zbirko samo tudi osvetliti glede na njen pomen v primeri z drugimi pravnimi zbirkami orientalskih narodov, dalje glede na njeno bistvo, pri čemer izraža za verjetnejše, da imamo opraviti z zakonom, in glede na čas, kdaj je zbirka nastala. — Pod naslovom »Katoliška cerkev in njeno pravo v povojni dobi« razpravlja dr. Kušej o uvedbi novega cerkvenega zakonika v življenje in o razvoju cerkvenega prava v najnovejši dobi. To je v glavnem konkordatno pravo, zato mu posveča pisec največjo pažnjo ter podaja glavne točke po vojni sklenjenih konkordatov, da pokaže smerice, v katerih naj bi se zaključil za obe stranki zadovoljiv konkordat med našo državo in sv. stolico. Pri tem opozarja posebno na ureditev zasebnih patronatov in z njimi zvezanih patronatnih bremen. S tem se je pisec dotaknil aktualnega vprašanja, ki mu je posvetil v zadnjem času že večkrat svojo pažnjo¹⁾ in ki se mora urediti pravično samo v smislu njegovih izvajanj. — Dr. Lapajne je podvrzel kritiki zopet eno še nerazčiščeno vprašanje iz civilnega prava prispevajoč s tem obenem tudi k načrtu novega o. d. z. V njegovi razpravi »Spori o osnovnih pojmih prava zastaranja« je značilna težnja, zagrabit in rešiti ves problem z enega enotnega stališča. To mu je pri institutu zastaranja poškodba pravice, pri čemer zelo srečno razširja ta pojem tudi na upravičenca samega, na samopoškodbo. Iz tega in iz nadaljnjega dejstva, da so predmet zastaranja zahtevki in ne poškodovane pravice same, se podajajo zanimivi zaključki, ki so praktično kaj uporabljivi. — Težnje moderne kazenske pravne politike in zakonodaje za psihološko poglobitev kazenskega prava in upoštevanje osebnosti storilca, njegovih nagibov, mišljenja in značaja ob udejstvovanju kazenske represije ter odnosi med modernimi zahtevami in našim novim k. z. so predmet globoke razprave dr. Maklecova »Osebnost zločinca v modernem kazenskem pravu s posebnim ozirom na kazenski zakonik kraljevine Jugoslavije«. Pomembna je kritika te materije v našem k. z., obenem dragocen prinos k razlagi o različnih vrstah kršitev kazenskega zakona, prav posebno pa določb o odmerjanju kazni po §§ 70—76. — O poslovanju »Delniških družb dravske banovine v desetletju 1919—1928« poroča dr. Ogris. Troje glavnih ovir je, ki poleg drugih po piščevem mnenju

¹⁾ Naj opozorimo na tem mestu na njegovo razpravo »Die öffentlichen Patronate im Kaiserlichen Österreich und ihre Schicksale in seinen Nachfolgestaaten«. Izšla je v »Zeitschrift der Savigny — Stiftung für Rechtsgeschichte«. L. Band. Kan. Abt. XIX. 1930 str. 171—214. V tej razpravi podaja pisec razvoj in vsebino deželnoknežnih patronatov in patronatov verskega zaklada v stari Avstriji in opisuje prizadevanja okoli ureditve teh patronatov, izhajajoč iz načela, da patronatna bremena ne ugasnejo, če tudi se patronatne pravice ne izvršujejo. Prehaja na to na kratko k privatnim patronatom, ki bi jih bilo rešiti podobno kakor javne ter poudarja ob sklepu, da je moči izvesti odvezo patronatnih bremen samo s konkordatom kot državnim zakonom.

zadržujejo uspešno poslovanje naših delniških družb: nedostajanje lastnega kapitala, nedostanjanje domačega podjetniškega sloja, prevelika občutljivost odjema nasproti konjunkturalnim in slučajnim okoliščinam. Iz tega izhaja tudi malenkostni razmah teh družb. — Zbornik zaključeta črtici, napisani s toplo pieteto v spomin umrlima honor. profesorjema dr. Šavniku in dr. Vodopivcu.

Naj bi ta kratki prikaz, ki opozarja v par besedah le na vsebino, zbudil med pravniki za najnovejši Zbornik zanimanje, ki ga knjiga povsem zasluži.

Dr. R. Sajovic.

Annuario di diritto comparato e di studi legislativi. Volumi IV e V. Roma, 1930. Edizione dell' Istituto di studi legislativi. Str. XXVI + 1034 + 1015 + 850. Cena L. 330 za Italijo, L. 490 za druge dežele.

Leta 1925. je bil ustanovljen v Rimu Zavod za zakonodajne študije (Istituto di studi legislativi) in kaže že naslov sam, da je cilj zavoda, pospeševati tako zakonodajne študije kakor tudi zakonodajna dela. Svoj smoter naj doseže zavod zlasti s tem, da pospešuje študije primerjalnega prava, tudi zgodovine, statistike in gospodarstva, uporabljenih na pravo, kolikor vplivajo na pripravo zakonodajnih reform, da študira zakonodajne reforme in zakone, domače in tuje glede na njih praktično uporabo, da iniciativno organizira ankete in popularizira spoznanje zakonov v deželi. Te naloge naj zavod skuša izpolniti zlasti s tem, da navezuje znanstvene stike s tujimi sorodnimi zavodi, da organizira periodične in izredne skupščine, podpira pravniške kongrese, pripravlja in organizira njih delo, spaja in dopolnjuje njih znanstvene izsledke, ustanovi lastno knjižarno, s pomočjo katere publicira lastna dela, skrbi za izdajo domačih zakonov in prevode tujih, publicira juridične preglede in sistematične razprave, ki prikazujejo stanje veljavnega prava v neki dobi.

To poslednjo nalogo, prikazovanje nastajajočega in novega prava skuša izpolniti rimski zavod s tem, da izdaja vsako leto obširno publikacijo pod gori naznanjenim naslovom. Prvi letnik je izšel leta 1928 v enem zvezku, drugi leta 1929 v dveh zvezkih, tretji leta 1930 v treh ogromnih zvezkih, ki štejejo skupaj poleg uvoda (XXVI strani) z vsemi registri in pregledi 2899 strani velike četverke. Uredil je vse tri letnike glavni tajnik Zavoda za zakonodajne študije, univ. profesor neapeljske univerze, Salvatore Galgano.

Da samo nekoliko naznačimo ogromno delo, ki ga je izvršil prof. Galgano z redakcijo Letnikov primerjalnega prava in zakonodajnih študij, prinašamo v naslednjem kratek pregled o vsebini zadnjega Letnika 1930. Galgano je v tem Letniku znatno razširil krog svojih sodelavcev, posrečilo se mu jih je pridobiti iz velikega števila civiliziranih držav. Ti poročajo o sodobnem znanstvu, zakonodaji in sodstvu svojih dežel. Sicer še ni povsem dosežena idealna popolnost glede pravkar omenjenih predmetov in se lahko pokaže na marsikatero vrzeli dela. Nemalo je krivo temu dejstvo, da ni tako lahko dobiti povsod sodelavcev za vsa potrebna temata. Vendar so pomanjkljivosti vsako leto manjše, na kar kaže že stopnjema razširjevani obseg teh letnikov, ki oklepajo vsako leto večje število dežel in poročila o njih od več strani. Pa tudi zapaženi nedostatki spričo drugih vrlin ogromnemu delu, ki kaže povsod sledove enotne redakcije, ne morejo vzeti velikega pomena in veljave, ki ga ima za primerjalno pravo.

Prvi zvezek Letnika 1930 prinaša kot uvod urednikov obširni predgovor, besedilo statuta Zavoda za zakonodajne študije in seznam članov zavoda. Nato pride šest samostojnih razprav. Prvi so predmet izpremembe nemškega obč. drž. zakonika iz l. 1900, kakor so nastale do leta 1925. (Pisca Rabel in Wahl.) Druga razprava se tiče izprememb glede poljskih civilnopravnih institutov (krakovski univ. prof. Kumaniecki). Sledi razprava o virih grškega prava (Anastasiadis in Logothetis), zatem pa tri razprave iz latviškega prava: o ustavi, občnem državljskem in trgovinskem pravu. Nato je uvrščen najtehtnejši del tega zvezka, 16 razprav, ki so jim predmet razni problemi iz načrta enotnega zakonika o obligacijah za Italijo in Francijo. Prispevali so poleg italijanskih francoski, angleški, ruski, nemški, avstrijski in španski znanstveniki, kar kaže tako na globoki juridični kakor tudi na veliki gospodarski pomen tega načrta. — Za temi razpravami je kritično ocenjenih dvanajst samostojnih pravnih del. V posebno zadoščenje nam mora biti, da je med drugimi tujimi važnimi deli obširno ocenjeno tudi eno delo iz naše države, namreč razprava ljubljanskega univ. prof. dr. Kreka »Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu«, ki je izhajala v letih 1923 in 1924 v Slovenskem Pravniku (recenzent dr. G. Brunelli). Vrednost te razprave kaže dovolj dejstvo, da je bila sprejeta ocena o njej poleg drugih, kakor n. pr. Goldschmidtovega »Zivilprozessrecht«, da omenjamo samo to slovitost knjigo. — Četrty oddelek prvega zvezka prinaša na 255 straneh pregled o pravnih bibliografijah 17 držav, (med temi na 16 straneh pregled za Jugoslavijo od podpisanega poročevalca). Ti pregledi še niso popolni, ker zlasti ne obsegajo ustavnega, upravnega in kazenskega prava. Vendar je upati, da bo ta nedostatek odpravljen v prihodnjih letih. Kot dodatek prinaša ta zvezek razpravo moskovskega prof. Danilova o sovjetskem delovnem pravu in prof. Landisa (Harward University) o zakonodaji Zedinjenih držav severnoameriških.

Drugi zvezek, ki po obsegu ne zaostaja prav nič za prvim, prinaša pregled o zakonodajah 22 držav, med temi 20 evropskih. Od izvenevropskih sta zastopani Japonska in Zedinjene države severnoameriške. Jugoslovanski pregled (70 str.) se tiče razdobja 1925—1928, drugi pregledi obravnavajo različno število let.

Tretji zvezek je posvečen judikaturi. Prinaša pregled vrhovnosodnih odločb, ki utegnejo zanimati juriste tudi izven mej države, v kateri so bile izrečene. Teh pregledov je osem, zastopane so Italija, Avstrija, Belgija, Francija, Angleška, Švica, Nemčija in Madjarska. Večinoma so odločbe iz let 1927 in 1928; vse so komentirane po poročevalcih. Želeti je, da bi bile kaj kmalu obdelane tudi jugoslovanske, internacionalno važne odločbe.

Vsakemu zvezku so priložena izčrpna stvarna in imenska kazala, ki omogočajo hitro informacijo o vsebini kakor tudi o posameznih piscih.

To kratko poročilo kaže dovolj zgovorno, kako bogata je vsebina Letnika. Gotovo je med največjimi poskusi, informirati o pravnem žitju kolikor možno veliko dežel z eno samo v sebi sklenjeno publikacijo. Priča pa tudi o ogromnem delu, ki ga je izvršil urednik prof. Galgano, da je združil toliko sodelavcev pri enem samem delu in prispevke zaokrožil v organsko celoto.

Dr. R. Šajovic.

Dr. Eisner Bertold: ženevska konferencija za izjednačenje Meničnog prava. Beograd 1931. Posebni odtisak iz Arhiva za pravne i društvene nauke. Str. 74.

Zbirka zakonov. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani:

XLV. snopič: Zakon o zemljiških knjigah, Zakon o notranji ureditvi, osnavljanju in popravljanju zemljiških knjig. 1930. Str. 112. Cena vez. 48.

XLVI. snopič: Zakon o obnem upravnem postopanju. 1931. Str. 73. Cena vez. 46.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca januarja 1931.

Dr. Anton Brumen †. Dne 28. novembra 1930 se je poslovil od nas za vedno eden naših najstarejših članov, zvest prijatelj društva »Pravnika« od njega ustanovitve, odvetnik dr. Anton Brumen. Javnosti je bilo njegovo ime znano, saj je bil kot mlad sodnik vnet borec za pravice slovenskega jezika pri spodnještajerskih sodiščih. Majhen pogled v takratne razmere nam nudi njegov članek »Et meminisse juvat« v slavnostni številki »Slovenskega pravnika« l. 1929. Že prej pa je v letih 1888, 1892 in 1898 priobčil nekaj razprav v našem glasilu. Vsled svojega delovanja je prišel v konflikt s svojimi predstojniki, dal zato slovo sodniškemu stanu in se posvetil odvetniškemu poklicu. Po daljšem bolehanju je umrl kot odvetnik v Ptuju.

Dr. Nikola Ogorelica †. Dne 30. decembra lanskega leta je nenadoma preminul dr. Nikola Ogorelica, podpredsednik stola sedmorice odd. A in podpredsednik državnega sodišča za zaščito države. Rojen l. 1864. v Bodegraju (srez novogradiški) je nastopil l. 1888. kot pravni pripravnik službo pri sodišču v Mitrovici, postal 1890 namestnik državnega tožilca v Mitrovici, služboval kot tak na več mestih in prestopil l. 1900 k zemaljski vladi, pravosodnemu oddelku. Pozneje je postal nadzornik kazenskih zavodov, bil l. 1919 nekaj časa poverjenik za pravosodje pri zagrebški vladi, kmalu zatem postal nadzornik kazenskih zavodov v naši državi in l. 1922 podpredsednik stola sedmorice.

Poleg službovanja dr. Ogorelice je omeniti dvoje panog njegovega delovanja. Prvo je njegovo literarno udejstvovanje. Pojavil se je l. 1892 v zagrebškem Mjesečniku, pozneje pa tudi v beograjskih pravnih časopisih. Glavno njegovo delo pa je znamenito »Kazneno procesualno pravo«, izšlo l. 1899, učbenik in priročnik kazenskega postopanja. V tej knjigi je Ogorelica razložil na široki zasnovi in temeljiti znanstveni podlagi sistem kazenskega procesa, ki se more postaviti ob stran tudi najboljšim tujim delom te vrste.

Bolj kakor po teh literarnih delih je znan Ogorelica pri nas po svojem kodifikacijskem delu. Že pred prevratom je sodeloval pri mnogih kazenskopravnih zakonih hrvatskoslovenskih, po prevratu pa je bil član kazenskopravnega odseka Stalnega zakonodajnega sveta. Sodeloval je pri projektu kazenskega zakona, zlasti pa kazenskega postopnika, zakona o izvrševanju kazni na svobodi in zakona o glavnem tožilstvu. Za vsa ta dela sta ga usposabljali teoretska temeljitost in praktična vsestranost.

Z Ogorelico je odšel od nas v večnost eden izmed tvorcev našega najnovejšega prava. To pravo naj nam ohrani tudi njegovo ime v našem pomenu!

Kdaj se smejo pregledovati sodni spisi (§ 219. p. r.). Okrajno sodišče v D. objavilo je na vratih svojih pisarn: »Gg. Odvetnici mogu da pogledaju spise u radne dane od 11½ do 12½ sati. U izvanrednim slučajevima obratiti se Poglaviči suda.«

Pritožbi na višje deželno sodišče v S. in na ministrstvo pravde po odvetniški zbornici sta ostali brezuspešni. Pritožbi sta navajali: da ima pisarniško osebje v smislu § 313 (n. pr. št. 7) pravico in dolžnost, dovoliti strankam in njihovim pooblaščencem pregled spisov tudi brez naloga sodnika; da se gornji oglas protivi zlasti predpisu § 81, odst. 2 c. pr. r., tako da komentator Horten celo trdi, da se mora sodnik, ki bi baš čital spise, umakniti stranki, ki zahteva vpogled v originalne listine nasprotno stranke; da ne dela poslovni red (§ 42) nikakšne razlike med strankami in odvetniki; da se na ta način, kot zahteva oglas, skrajša rok treh dni po § 445 c. pr. r. na tri ure; da § 42 p. r. govori o tem, da se smejo za občinstvo neki sodni prostori zapreti, a ne, da se sme odrediti ena ura dnevno za pregled spisov s strani odvetnikov; da je »pregled spisov« samo en zahtevek iz pravice do »uporabe spisov«; da je pobijana naredba nevarna v slučaju nujnosti poslovanja radi zastaranja, prekluzije, krajevnih in osebnih razmer in sl.; da p. r. nikjer ne navaja, da spada določanje ur za pregled spisov v pristojnost starešin odnosno predsedništev sodišč; da je odvetniku potrebno najtočnejše poznanje spisov; da tudi k. p. (§ 66) ne pozna tolikega omejevanja pravic branilca (kako se moreš n. pr. pripraviti za zagovor, če pride stranka, ki je prej sama vodila obrambo, v zadnjem momentu, da prevzameš zastopstvo?); da morajo biti v smislu § 170 i. r. dražbeni pogoji pa listine in zapisniki cenitve med uradnimi urami strankam in občinstvu na razpolago; da bi pobijani oglas utegnil dati povod, da se postopanje graja itd.

Ker je z navedenima odločbama stvar rešena v prilog oglasa in proti odvetniku, ki se je pritožil, je ostalo odprto samo še vprašanje, kdo naj nosi odgovornost za škodljive posledice, ki utegnejo nastati radi navedene omejitve odvetnikove pravice na uporabo sodnih spisov?

Dr. Martin Malnerič.

Nizja kritika zakona in § 151 k. z. ter § 66 z. o tisku. Naš kazenski zakon z dne 27. januarja l. 1929. odreja v § 151: »Kdor objavi brez dovolitve po tisku obtožnico ali si priskrbi dokazni material v kazenskem postopanju, preden se to objavi na glavni razpravi, ali... itd., se kaznuje...« Komentator univ. prof. dr. M. Dolenc smatra tako objavljeni tekst k. z. za pravilen in meni, da je s tem odpravljena kaznivost dejanj po čl. 66, št. 1. zakona o tisku, t. j. objave tožbe ali katerihkoli spisov o kazenski pravdi, dokler se ne prečitajo na ustni razpravi.

Nekateri pa menijo, da je beseda »priskrbi« (dokazni material) pomota stavca, ali točneje, da se v originalnem tekstu ne glasi: »pribavi«, nego da se glasi in da je treba pravilno čitati: »pribrani dokazni material« (Čubinski). Tega mnenja je bilo tudi okrožno sodišče v D. v svoji odločbi Kpr 375/30/2, ker: »pribaviti putem štampe dokazni material ne bi značilo ništa«; — tako je bil urednik, ki je objavil privatno »tožbo« in »odgovor« pravnomočno oproščen.

Beseda »pribrani« mi ne zveni baš posebno srbohrvatsko, nego prej rusko ter bi tako pomenila: »izbrani« (ne: zbrani) ter »urejeni« dokazni material. Navedena odločba je torej tudi menila, da privatna tožba (prijava) in odgovor na tožbo ne spadata med takšen »pribrani dokazni material«. Enako ne bi spadali med takšen material seveda tudi vsi nadaljni predlogi strank pred preiskovalnim sodnikom, vse do obtožnice. — Odločbi predsedništva istega okrožnega sodišča z dne 8. VI. 1928, pres. 1019/26/28. in odločbe predsedništva višj. dež. sod. v S. z dne 6. VI. 1928, pres. 6477/26/28, glasom katere je za sodišča merodajen in avtentičen samo oni tekst, ki je bil objavljen (obnarodovan) v Služb. novinah, se nista smatrali za važni.

Iz pravne zgodovine je poznano, da je bil tiskarski škrat čestokrat zelo nagajiv; več primerov navaja G. F. Šeršenjevič v svoji »Obči teoriji prava«, Riga 1924, na str. 721-722; tako je bilo tiskano: »Festungsstrafe« namesto »Freiheitsstrafe«; »rekord« pa je pač dosegel rumunski državljanski zakonik z dne 4. dec. 1864: namesto sankcioniranega originala s 1936 členu je bilo v objavljenem tekstu samo 1914 členov; napako je odkril neki učenjak, ki je slučajno pogledal v original zakonika, kateri se je nahajal v arhivu ministrstva pravde; prim. Šeršenjevič, l. c. in od njega cit. Alexandresco, Droit ancien et moderne de la Roumanie, 1898, 491-2.

Šeršenjevič priznava, da je v takšnih slučajih kritika dovoljena, ker objavljeni tekst ni sankcioniran, a sankcionirani ni objavljen: ali sodišča in administrativna oblastva da niso v konkretnem slučaju v takšnem položaju, da bi mogla vršiti kritiko, ker ne razpolagajo z originalom zakona. Na takšno stališče se je postavila tudi navedena odločba Pres. 6477/26/28 povodom spora o pravilnosti teksta drugega odstavka v čl. 56 zak. o tisku v pogledu kumulativnosti (»i«), odnosno alternativnosti (»ili«, kakor so trdile novine) denarne kazni.

Proti svobodnemu objavljanju kazenske prijave, odgovora na isto (v omenjenem slučaju so bili objavljeni vsi dokazni predlogi, k nekim točkam celo do 30 prič, ki so torej lahko v novinah čitale, o čem jih bo sodišče izpraševalo) ter nadaljnih dokaznih predlogov pa govore pač odločno predpisi §§ 85, 2. odst., 171 in 172 k. p. Zato menim, da nam že predpis § 85, 2. odst. k. p. zabranjuje interpretacijo Dolenca o vsebini § 151 k. z. z obzirom na čl. 66, št. 1. z. o tisku. A tudi besede: »pribavljane dokaznega materijala« po tisku imajo svoj pomen: novine bi tako »pribavljale« pričam dokazna temata. Radi tega mislim, da gredo predaleč oni, ki smatrajo po sedanjem pravnem stanju za kaznivo samo objavljanje od sodišča že zbranega dokaznega gradiva in obtožnice.

Dr. Martin Malnerič.

Predavanje prof. Spektorskega. Na povabilo Francoskega instituta v Ljubljani je predaval 15. januarja 1931 bivši rektor kijevske univerze in sedanji ordinarij za pravno filozofijo na naši univerzi prof. E. V. Spektorski o dveh stoletnicah, ki sta potekli v letu 1930.: minilo je namreč 100 let od smrti Benjamina Constanta in od rojstva Fustel de Coulangesa. Z zelo posrečeno sintezo je prof. Spektorski prispodobil socialno naziranje teh dveh mislecev in poudarjal njun pomen za kulturni razvoj človeštva. Pri vsej različnosti značajev in idej sta si oba slična v tem, da sta smatrala za osnovo družbe verovanja, ne pa interese, in da sta oba skušala pojasniti načela sodobne družbe na ta

način, da sta jih primerjala z antično družbo. Njun pomen za francosko in evropsko kulturo je opredeljen s tem, da je bil Constant teoretik osebne svobode, Fustel de Coulanges pa občestvenih dolžnosti. V sedanjosti dobivajo občestvene vezi in stremljenje, dvigniti državno avtoriteto, vedno več pomena; liberalistični individualizem izgublja na ta način vedno več tal. Radi tega so ideje Fustel de Coulangesa postale nepričakovano bolj sodobne nego Constantove. Kje je resnica, kje smerice za bodočnost, se je vprašal predavatelj in strnil svoje izvajanje v sklep, da je potrebna sinteza teh dveh ekstremov. **B. F.**

Pripomba. V svoji črtici »Matematična obdelava statističnih podatkov Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani« (Slov. Pravn. 1930. št. 11.—12.) sem stavil vprašanje glede besede »povprečnega« v nazivu slike št. 1.: »Kretanje povprečnega števila zavarovancev po mesecih.«

Naziv govori o povprečnem številu vsled tega, ker število zavarovancev varira od dneva do dneva in je bilo za vsak mesec vzeto povprečno število. Isto velja za »Kretanje povprečnega števila bolnikov po mesecih«, ki ga predločuje slika št. 7. **A. Bilimović.**

V obrambo. V koledarju »Družbe sv. Mohorja« (Celje) za l. 1931 je natisnjena razprava podpisane o novih določbah kazenskega zakona. Ker nisem navedel nobene razlage, kaj je robija, meneč da je ta kazen po skoro desetletni uporabi pri sodiščih med ljudstvom že dovolj znana, prišel je na str. 86 koledarja pod črto dodatek, iz katerega izhaja, da je robija najhujša kazen na prostosti, ki da se izvaja tako, da hodijo obsojenci okovani na nogah in rokah na delo. Seveda ta dodatek ni prišel iz mojega peresa, ampak od druge roke na ta način, da mi ni bila dana korektura razprave v pregled. Upam, da so s to ugotovitvijo razpršeni vsi dvomi o avtorstvu omenjenega dodatka pod črto.

Dr. Metod Dolenc.

Sodne takse v kazenskem postopanju. Ministrstvo financ je izdalo dne 4. decembra 1930 pod br. 98762/III v smislu čl. 43 zak. o sodnih taksah naslednje pojasnilo.

1.) Ako stopi zasebni udeleženec v svojstvu subsidiarnega tožilca na mesto javnega tožilca, ne plača nobene takse po zak. o sodnih taksah, ki jih plača samo zasebni tožilec. Dejanja, ki se preganjajo po službeni dolžnosti, obdržijo tudi nadalje svoj značaj, pa najsi vložijo zasebni udeleženec subsidiarno obtožbo.

2.) Po t. 4 čl. 44 zak. o sodnih taksah so odpravljene vse takse v kazenskem postopanju za dejanja, ki se preganjajo po službeni dolžnosti, najsi se preganjajo na oškodovančev predlog ali brez takšnega predloga, pa zato tudi napovedi za tak predlog taksi niso podvržene.

3.) Glede na vprašanje o kolkovanju vlog zasebnega udeleženca se pojasnjuje, da obvezuje kolkovanju samo zasebna tožba in da pri zasebnih deliktih in tožbah ni zasebnega udeleženca.

4.) Pooblastila je kolkovati vedno po tak. tar. št. 56. Zakon ne dela razlike za pooblastila v kazenskem postopanju.

Naročnina za „Slovenski Pravnik“
znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tjakaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe: Spomenica na drugi Kongres pravnika, Spomenica za III. glavnu skupštinu Kongresa pravnika in letniki „Slov. Pravnika“ od I. 1909. naprej. Cena s poštnino vred za Spomenico o ljubljanskem Kongresu — 25 Din, za Spomenico o sarajevskem Kongresu 30 Din, za „Slovenski Pravnik“ letniki od 1923 do 1929 po 70 Din, ostali letniki po 36 Din. Posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — cena 15 Din.